

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Магістерська робота

**ОСОБЛИВОСТІ НАРАТИВНОЇ ТЕХНІКИ ТА ТРАДИЦІЙ
СІМЕЙНОГО РОМАНУ У ТВОРАХ МАГДИ САБО ("ABIGÉL",
"RÉGIMÓDI TÖRTÉNET", "AZ AJTÓ")**

ГАЛ ЛЕТИЦІЯ ФЕДОРІВНА

Студентка II-го курсу

Освітня програма: 035 «Філологія» (035.071 Угорська мова та література)

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 2 / 31 березня 2022 року

Науковий керівник:

Чордаш Василь Васильович
викладач

Завідувач кафедру:

Берегсасі Аніко Ференцівна
доктор габілітований, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 2022 року

Протокол № _____ / 2022

**Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології**

Магістерська робота

**ОСОБЛИВОСТІ НАРАТИВНОЇ ТЕХНІКИ ТА ТРАДИЦІЙ
СІМЕЙНОГО РОМАНУ У ТВОРАХ МАГДИ САБО ("ABIGÉL",
"RÉGIMÓDI TÖRTÉNET", "AZ AJTÓ")**

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка II-го курсу

ГАЛ ЛЕТИЦЯ ФЕДОРІВНА

Освітня програма: 035 «Філологія» (035.071 Угорська мова та література)

Науковий керівник: **Чордаш Василь Васильович**

викладач

Рецензент: **Кейс Маргарета Юрїївна**

кандидат наук, доцент

Берегове
2022

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

ELBESZÉLŐI TECHNIKA ÉS CSALÁDREGÉNYI HAGYOMÁNY SZABÓ MAGDA MŰVEIBEN (ABIGÉL, RÉGIMÓDI TÖRTÉNET, AZ AJTÓ)

Magiszteri dolgozat

Képzési szint: Mesterképzés

Készítette: Gál Letícia

II. évfolyamos hallgató

Képzési program: 035 «Filológia» (035.071 Magyar nyelv és irodalom)

Témavezető: Csordás László

tanársegéd

Recenzens: Dr. Kész Margit

kandidátus, docens

ЗМІСТ

Введення.....	6
I. Творчість Магди Сабо - з точки зору історії.....	7
1.1. Автобіографічна доречність і вигадка.....	7
1.2. Зв'язок між історією сім'ї та історією.....	12
1.2.1. Проблема визначення сімейного роману як жанру.....	17
II. Техніка розповіді Магди Сабо в прозі.....	19
2.1. Можливості наратології в читанні Магди Сабо.....	19
2.2. Поділ Dorrit Cohn.....	22
2.3. Відносини між оповідачем і оповіданою історією у вибраних романах.....	24
III. Поява традиції сімейного роману в романах - Магди Сабо.....	25
3.1. Сімейна історія та порядок в „Abigél”.....	25
3.2. Дезінтеграція жанру сімейного роману в старомодній історії.....	39
3.3. Сім'я, історія, відчуженість у романі „Az ajtó”.....	53
Використана література.....	65
Резюме.....	66

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés.....	6
I. Szabó Magda életművéről – befogadástörténeti távlatból.....	7
1.1. Önéletrajzi vonatkozás és fikció.....	7
1.2. Családtörténet és történelem viszonya.....	12
1.2.1. A családtörténet mint műfaj meghatározásának problémája.....	17
II. Elbeszélői technika Szabó Magda prózájában.....	19
2.1. A narratológia lehetőségei a Szabó Magda-olvasásban.....	19
2.2. Dorrit Cohn felosztása.....	22
2.3. Elbeszélő és elbeszélte történet viszonya a választott regényekben.....	24
III. A családtörténet hagyományának megjelenése Szabó Magda regényeiben.....	25
3.1. Családtörténet és rend az Abigélben.....	25
3.2. A családtörténet műfajának szétírása a Régimódi történetben.....	39
3.3. Család, történet, idegenség Az ajtó című regényben.....	53
Összefoglalás.....	65
Felhasznált irodalom.....	66

BEVEZETÉS

Magiszteri dolgozatom témája *Elbeszélői technika és családregeényi hagyomány Szabó Magda műveiben (Abigél, Régeimódi történet, Az ajtó)*. Azért választottam ezt a témát, mert úgy gondolom, hogy Szabó Magda írásai kimagaslóak, regényei igazán magával tudják ragadni az olvasót. Az *Abigél* és *Az ajtó* című regényével már korábban is találkoztam, a *Régeimódi történettel* azonban csak dolgozatom írása kezdetén ismerkedtem meg, ám ez nem tántorított el, hiszen ezen műve is szinte azonnal magával ragadott.

Dolgozatom céljának tartom, hogy ezeket a pompás regényeket behatóabban megismertessem az olvasókkal, kitérve a művekben megjelenő elbeszélői technika és családregeényi hagyomány problémájára.

A magiszteri dolgozatom bevezetésből, három fejezetből, összegzésből és a felhasznált irodalom listájából áll.

Az I. fejezet három alpontra oszlik, melyek a szerző, Szabó Magda életével és annak főbb eseményeivel, munkásságával foglalkoznak, illetve a családregeény mint műfaj meghatározásának problémája foglal itt helyet. A II. rész címe *Elbeszélői technika Szabó Magda prózájában*. Ez a rész három további alpontot foglal magába, itt szó esik többek között a narratológia lehetőségeiről a Szabó Magda-olvasásban. A III. fejezet *A családregeény hagyományának megjelenése Szabó Magda regényeiben* címet viseli. Ez a fejezet szintén három alpontra bomlik, itt mindhárom korábban említett művéről részletesebben esik szó, különös tekintettel a családtörténetre.

Munkám során elsősorban a magyar szakirodalmat, az internetet, valamint a tanulmányaim során szerzett ismereteimet használtam fel. Magiszteri dolgozatom írása közben nagy hasznát vettem a témámmal kapcsolatos szakirodalmaknak. Nagyon hasznosnak találtam például Kosztrabszky Réka tanulmányait (pl. *Az új, vérbeli női epikus születése*), illetve Kónya Judit elemzéseit is (*Szabó Magda. Ez mind én voltam*), de Soltész Márton írásai is sokszor praktikusnak bizonyultak (*Szabó Magda – Az ajtó*).

Remélem, hogy ez az elemzés az érdeklődő olvasók számára egyfajta összefoglalást, iránymutatást adhat.

I. SZABÓ MAGDA ÉLETMŰVÉRŐL – BEFOGADÁSTÖRTÉNETI TÁVLATBÓL

1.1. Önéletrajzi vonatkozás és fikció

Hans-Robert Jauß *Irodalomtörténet mint az irodalomtudomány provokációja* című írásában olvashatjuk, hogy az irodalomtörténet korunkban egyre rosszabb hírbe került, e tiszteletreméltó diszciplína története az utóbbi években a hanyatlás útját futotta be. Mindegyik méltó teljesítménye a XIX. században jött létre (Gervinus, Scherer, De Sanctis). A szakma nagyjai fő céljuknak azt tartották, hogy a költői műalkotások történetén belül megmutassák a nemzet önmagára találását.

Az egyetemi tanításból is észrevehetően kiszorul az irodalomtörténet. A komolytalannak gondolt irodalomtörténeteket kiszorították a több szerzős kézikönyvek, interpretáció-sorozatok, enciklopédiák.¹

A hagyományos irodalomtörténet úgy kerüli ki a krónikaszerű tényfelsorolás dilemmáját, hogy anyagát általános irányzatok, műfajok és egyéb címszavak alapján rendszerezi, és ezeken belül némely írásokat kronologikus sorrendben tárgyalja.²

Kulcsár-Szabó Zoltán írja *Szemérmes (ön)megértés* című tanulmányában, hogy Jauß recepció-esztétika projektje a nemzeti filológiák ideológiaterhes börtönéből és a diszciplináris korlátokból kiszabadított szellemtudományok új paradigmáját ígerte, és a *Poetik und Hermeneutik* kutatócsoport üzemelésével (aminek a háborút követő félszázad valószínűleg legfőbb német tudományos kiadványsorozata köszönhető) ennek számottevő perspektíváját ki is dolgozta.³

A recepcióelmélet mélyebb értelemben is a háborút követő Nyugat-Németország sajátos termékének tekinthető: demokratikus elkötelezettségéről a nem-privilegizált „olvasók” helyzetbe hozása, az irodalom Jauß révén természetesen részint vitatott szociologikus és később feladott empirikus vizsgálati nézőpontjai, a recepcióesztétikai program helyenként szélsőséges modernizmusa, a mindenkori jelennek tulajdonított kitüntetett szerep a történeti eljárásokban, illetve elsősorban az irodalom társadalomképző funkciójára helyezett hangsúly tanúskodhatnak, amely utóbbi – Jauß 1967-es székfoglalójának utolsó programpontja alapján – az irodalom azon sajátágán ismerszik meg, hogy az képes arra, hogy kiszabadítsa az embert „természeti, vallási és társadalmi

---

¹ Hans-Robert Jauß: *Irodalomtörténet mint az irodalomtudomány provokációja*, 1999, 163, Kossuth Egyetemi Kiadó

² Hans-Robert Jauß: *Irodalomtörténet mint az irodalomtudomány provokációja*, 1999, 163, Kossuth Egyetemi Kiadó

³ Kulcsár-Szabó Zoltán: *Szemérmes (ön)megértés*

kötöttségeiből”. Közismert, hogy a valódi program olyannyira kizárólagos súlyt fektetett az irodalom horizontváltó, voltaképpen a fennálló negációjaként leírható teljesítményére, hogy Jauß ezután éppen ebben az összefüggésben változtatott elgondolásán, mintegy visszahelyezve jogaiba az esztétikai tapasztalat affirmatív formáit is.⁴

Szilágyi Zsófia *Lávaömlés vagy hídláb?* című tanulmányában Szirák Péter gondolatait olvashatjuk: „míg a hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján a «történet» eltűnése, vagy legalábbis viszonylagossá válása, «szövegszerűsödése» számított a legradikálisabb változásnak (Mészölynél, Esterházynál), úgy a kilencvenes években éppen a «történet» sokat emlegetett «visszatérése» látszott meghatározónak.”⁵

Az önéletrajziség tehát nem 2000 után, mondjuk Esterházy *Harmonia Caelestisének* megjelenésével került be a kortárs irodalomba. Amennyiben most erősebben észleljük a jelenlétét, az nem annyira a művek változása, jóval inkább olvasásmódunk alakulása felől közelíthető meg.

Györe Balázs eddigi életműve a személyességet kiindulópontjuknak tekintő írók egyes alkotásainak lezárhatatlanságára kérdez rá, mivel ha az írások kiindulópontja a személyes élet, akkor valamely szövegek valamilyen soha meg nem valósítható nagy egész egymással szorosan összefüggő, kicsi részei lehetnek csupán.⁶

Szilágyi Zsófia tanulmányában kifejti továbbá, miszerint interjúkra hivatkozott mind Györe, mint Balázs Attila esetében, nem véletlenül, az önéletrajziséget problematizáló írások esetében tudniillik a kötetek határai nemcsak azért mosódhatnak el, mivel a művek egymás folytatásaiként is felfoghatók, hiszen így együtt, közösen hoznak létre egyfajta önéletrajzi fikciót, de azért is, mert olvasásukban fontos szerepet kapnak különféle „kiegészítő” szövegek. Virág Gábor például ilyen paratextusnak gondolja *A meztelen folyó* című 2003-as Balázs Attila-kötet kapcsán az általa is idézett interjút.

Amennyiben ugyanis az önéletrajziséget az ellenőrizhetőségen, a verifikálhatóságon szeretnénk „lemérni”, szükségesek olyan szövegek, amiket egymással párbeszédbe hozva igazolhatjuk, tényleg életrajzi „tények” kerültek egy fiktív szövegbe. Az efféle verifikálás viszont nemcsak amiatt értelmetlen, de legalábbis nem nyomozásként, sokkal inkább szövegelemzésként azonosítható foglalatosság, hiszen szöveget szembeesítünk szöveggel, de azért is, mivel ahogy ezt az önéletrajziség paradigmájával

---

⁴ Kulcsár-Szabó Zoltán: Szemérmes (ön)megértés

⁵ Szilágyi Zsófia: Lávaömlés vagy hídláb?, <http://www.epa.hu/00000/00002/00101/szilagyi.html>, 2022. 03. 10.

⁶ Szilágyi Zsófia: Lávaömlés vagy hídláb?, <http://www.epa.hu/00000/00002/00101/szilagyi.html>, 2022. 03. 10.

kapcsolatba hozható írók többször is rávilágítanak, az emlékezés sem a szöveg és a „valóság” találkozása, hiszen szövegeken keresztül zajlik.⁷

Szilágyi tanulmányában Garaczi László gondolatait olvashatjuk: „Mikor belevágunk ebbe a feladatba, a múlt leírásába, tudnunk kell, hogy nem de facto a múlttal, múltbéli önmagunkkal találkozunk, hanem a korábban önmagunkról kialakított képekkel és narratívákkal, emlék- és ideakonstrukciókkal.”⁸

Szabó Magda 1917. október 5.– én született Debrecenben. Kossuth-díjas magyar író, költő és műfordító.

Szülővárosában, a mostani Debreceni Református Kollégium Dóczy Gimnáziumában tanult, érettségi vizsgáját is itt tette le 1935-ben.

Tizenöt éves volt, amikor megjelentette legelső verseit a protestánsok egy diáklapjában, a *Mi Utunkban*, azonban csak egyetemistaként ért el komolyabb sikereket. Ez időben kezdtek felfigyelni Szabó Magdára, mint költőre, írásai jelentek meg az *Új Időkben*, illetve a *Debreceni Kalendáriumban* is.⁹

Pomogáts Béla *Szabó Magda három alkotó évtizede* című elemzésében leírja többek között, hogy a költő korai verseire nagy hatást gyakorolt a háború, ugyanis az azzal járó borzalmakat még gyermekként, nagyon fiatalon élte át.¹⁰

A Debreceni Egyetemen szerzett 1940-ben latin–magyar szakos tanári és bölcsészdoktori diplomát. Két évig a helyi Református Leányiskolában, majd 1945-ig Hódmezővásárhelyen tanított, ezután a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium munkatársa lett. 1949-ben Baumgarten-díjat kapott, ezt azonban még aznap visszavonták tőle, illetve állásából is elbocsátották. Nem publikálhatott 1958-ig. A Horváth Mihály téri Gyakorló Általános Iskola pedagógusaként tevékenykedett ebben az időben.

Az író a következőképpen nyilatkozik szülőhelyéről a *Ne félj! Beszélgetések Szabó Magdával* című tanulmányában: „én ismerem ennek a városnak a jelenét, és ha néha gondolatban lakóhelyet választok, az mindig Debrecen. Én nem a gyermekkoromat

---

⁷ Szilágyi Zsófia: Lávaömlés vagy hídláb?, <http://www.epa.hu/00000/00002/00101/szilagyi.html>, 2022. 03. 10.

⁸ Szilágyi Zsófia: Lávaömlés vagy hídláb?, <http://www.epa.hu/00000/00002/00101/szilagyi.html>, 2022. 03. 10.

⁹ Kónya Judit: Szabó Magda, 1977, 99, Szépirodalmi Kiadó Budapest

¹⁰ Pomogáts Béla: Szabó Magda három alkotó évtizede, https://konyvtar.dia.hu/xhtml/szakirodalom/szabo_m_pomogats_szabo_magda_harom_alkoto_evtizede.xml?_ga=1.153813112.118564574.1578903986, 2021. 05. 05.

keresem itt, nem a hajdani ifjúság emlékeit űzöm: én azt a várost szeretem, úgy ahogyan van.”¹¹

Hódmezővásárhelyi élményeiről így számol be Szabó Magda: „amikor életemben először, fiatal tanárként kikerültem a szülői házból, albérletben éltem Hódmezővásárhelyen. Nagyon hamar összebarátkoztam a háziasszonnyal, aki megengedte, hogy a magam igénye, törvénye szerint éljek a kis szobában. Akármilyen kicsi és szűk volt az a szoba, számomra ez jelentette az első felnőtt birodalmat, amelyben a hatvannégy pengős tanári keresetemből függetlennek, a magam urának érezhettem magam.”¹²

Pomogáts Béla tanulmányában arra is felhívja figyelmünket, hogy Szabó Magda nyolc évig nem publikált. Ez időben iskolákban tanított, illetve műfordításokból élt. A műfordítások fölöttébb a hasznára váltak, ugyanis az ezt követően írt műveiben felhasználta az elbeszélés eszközeit, technikai fogásait. Shakespeare-től és Kydtól a konfliktusok drámaiságát tanulhatta el, Galsworthytól pedig a mese cselekményszövegét.¹³

A költőként induló Szabó Magda 1958 után már mint regény- és drámaíró volt jelen az irodalomban. Az országos elismerést a *Freskó* és *Az őz* című művei hozták meg számára. Számtalan önéletrajzi ihletésű regényt írt, a *Régimódi történet*, az *Ókút*, és a *Für Elise* saját és szülei gyermekkorába, illetve a 20. század elejének Debrecenjébe nyújt betekintést. Jó néhány írása foglalkozik női sorsokkal és kapcsolataikkal, mint például a *Pilátus* vagy *A Danaida*.

A Tiszántúli református egyházkerület főgondnoka és zsinati világi alelnöke volt 1985 és 1990 között. 1992-ben pedig a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia alapító tagja és az irodalmi osztály rendes tagja vált belőle.

Szobotka Tibor íróval kötött házasságot 1947-ben, akinek alakját *Megmaradt Szobotkának* című művében fel is idézte.

Regényei számos országban és nyelven jelentek meg, ő volt az egyik legtöbbet fordított magyar író. Alapító tagja lett a Digitális Irodalmi Akadémiának. Az *ajtó* című regénye először 1995-ben jelent meg angolul Stefan Draughon fordításában, 2015-ben pedig Len Rix fordításában. Műve felkerült a The New York Times 10-es listájára.

---

¹¹ Szabó Magda: Ne félj! Beszélgetések Szabó Magdával, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Ne_felj_-798, 2021. 04. 20.

¹² Szabó Magda: Ne félj! Beszélgetések Szabó Magdával, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Ne_felj_-798, 2021. 04. 20.

¹³ Pomogáts Béla: Szabó Magda három alkotó évtizede, https://konyvtar.dia.hu/xhtml/szakirodalom/szabo_m_pomogats_szabo_magda_harom_alkoto_evtizede.xml?_ga=1.153813112.118564574.1578903986, 2021. 05. 05.

Szabó Magda a 90-es években, utolsó alkotói korszakában már nem írt regényeket, viszont helyette jelent meg esszé- és tanulmánykötete, monodrámája, publicisztikai tanulmányai, illetve elbeszélései is.

2007. november 19-én, 90 éves korában hunyt el kerepesi otthonában.

1.2. Családtörténet és történelem viszonya

Szabó Magdának még, mint apró gyermek megmutatkozott páratlan íráskészsége és tehetsége, azonban környezetében ezt sokszor nem értékelték megfelelően. Akadt olyan eset is, amikor meghurcolták őt írásaiért. Példaként szolgálhat a *Jeruzsálemi kutya* című magyardolgozata, amiért az akkori magyartanára kisebb hadjáratot indított ellene. Az idő azonban őt igazolta, egymás után megnyerte az önképzőköri díjakat és övé lett a legjobb magyardolgozat az érettségien.

Az írónőnek az egyetemi éveit során sem volt lehetséges bármit publikálnia, ugyanis ekkor az egyetemi professzorától kellett tartania. Attól félt, hogy nem fog tudni lediplomázni, mert a professzor a legártatlanabb versben is kivetnivalót talált.

Pesten végül nagyon rövid idő alatt felfigyeltek rá, elismert költővé vált. Az *Újhold* szerzői között tartotta számon az irodalmi közvélemény.

Első verseskötetéről, a *Báránnyról* a következőket írja Kónya Judit: „határozott költői arcélt mutat; meglepő biztonsággal és formai fölényel mutatkozik be benne Szabó Magda. A kritika egyedi hangját, eredetiségét, költőnőknél ritkán tapasztalt karakterisztikus keménységét, s ugyanakkor oldott, őszinte nőiességét dicsérte.”¹⁴

A második verseskötetéért ítelték neki a Baumgarten-díjat, amit vissza is vontak. A kritika olyan sebességgel csapott le a kiadott kötetre, hogy Szabó Magda szinte örülni sem tudott neki.

„A *Vissza az emberig* kötetet olyan hangon bírálta egy pár évvel később a rendszerért való lelkesedését és frázisait hátrahagyó, villámgyorsan disszidáló kritikus, ami felért egy jól indokolt feljelentéssel. Voltam én minden, ami csak a cikkébe belefért, a jelen ellensége, a nép uralma jogosságában kételkedő bomlasztó egyén – pedig csak szerelmünk és kötendő házasságunk gondolatán merengtem a versekben, meg azon, annyi iszonyat után megtúri-e friss boldogságomat a világ. Baráti köröm ugyanígy a kritikai támadások állandó pergőtüzében állt; úgy kaszabolták az újholdasokat, mintha ez a vézna folyóirat lett volna visszamenőleg felelős az ezeréves Magyarország minden katasztrófájáért”¹⁵ - olvasható az író nő feljegyzéseiben.

Tíz évnyi hallgatás után, az ez idő alatt sem tétlenkedő író nő regényíróként tért vissza. Első regényét, a *Freskót* a kritika óriási lelkesedéssel fogadta. Sikere valószínűleg abban is rejlett, hogy a lehető legjobb pillanatban érkezett.

---

¹⁴ Kónya Judit: Szabó Magda, 1977, 116, Szépirodalmi Kiadó Budapest

¹⁵ Kónya Judit: Szabó Magda, 1977, 125, Szépirodalmi Kiadó Budapest

Erdődy Edit így vélekedik Szabó Magda művéről: „A *Freskó* 1958-ban jelent meg, és az ötvenes évek végének egyik legnagyobb könyvsikere lett. Azon ritka könyvsikerek egyike, amikor a kritika és a közönség – méghozzá a legkülönbözőbb összetételű közönség – véleménye egybehangzott.”¹⁶

„Az 1949-es fordulat után dogmatikusan értelmezett szocialista realizmus erőltetése következik. »...a *Gyász*, az *Iszony*, az *Égető Eszter* is a realizmus egyik új változatát szabadította fel és tette járhatóvá a csonka fejlődésű regény számára« - olvashatjuk Németh Lászlóval kapcsolatban”. Szabó Magda is ennek a realizmusnak a folytatója, amit pszichológiai realizmusnak is neveznek. A realista regény hagyományától eltérően az író a belső monológ regénytechnikai eljárását alkalmazza, ami nem túl gyakori az akkori Magyarországon.¹⁷

Kosztrabszky Réka egyik tanulmányában leírja, hogy Szabó Magda *Az őz* című műve szintén nagy sikert aratott, de fogadtatása már nem volt olyan pozitív, mint a *Freskóé*. A megjelenését követően több szempontból is problematikus műként tartották számon, főként ideológiai okokból, és többek között e miatt a mű miatt zajlott több héten át az *Élet és Irodalom* oldalain a „hátranézés vita”.¹⁸

A fentebb említett vitát Hermann István írása indította el, melyben *Az őz* című regényt a hátranézés irodalmának példajaként határozza meg, ide sorolja Ottlik Géza *Iskola a határon* című művét is. Úgy véli, hogy ezen regények hősei „olyan provinciális alakok, akik az egykori világuk visszatérésében reménykednek”. Később mások is csatlakoztak a vitához, többek között Mihályi Gábor, aki szerint a mű hiányosságait nem a Hermann által felvázoltakban kell keresni, hanem a pszichológiai jellegű problémák előtérbe helyezésében, illetve a problémák társadalmi konkretizálásának hiányában.¹⁹

„A marxista esztétika és irodalomtudomány (...) a realista regény elvárásrendszerét vetítette rá Szabó Magda alkotására (és más irodalmi művekre is), s mivel a prózanyelvre alapvetően a valóság leképezésének eszközeként tekintettek, így ebbe a koncepcióba a szereplők által képviselt, egymást ellenpontoszó erkölcsi kategóriák (...) értelemszerűen nem voltak beleilleszthetők.”²⁰

---

¹⁶ Erdődy Edit: Realista hagyomány és belső monológ Szabó Magda műveiben, https://konyvtar.dia.hu/xhtml/szakirodalom/szabo_m_erdody_realista_hagyomany_es_belső_monolog_szabo_magda_muveiben.xhtml?_ga=1.189859947.118564574.1578903986, 2021. 04. 21.

¹⁷ Erdődy Edit: Realista hagyomány és belső monológ Szabó Magda műveiben, https://konyvtar.dia.hu/xhtml/szakirodalom/szabo_m_erdody_realista_hagyomany_es_belső_monolog_szabo_magda_muveiben.xhtml?_ga=1.189859947.118564574.1578903986, 2021. 04. 21.

¹⁸ Kosztrabszky Réka: Az új, vérbeli női epikus születése, 2017, 83, Tiszatáj

¹⁹ Kosztrabszky Réka: Az új, vérbeli női epikus születése, 2017, 83, Tiszatáj

²⁰ Kosztrabszky Réka: Az új, vérbeli női epikus születése, 2017, 91, Tiszatáj

Kónya Judit Szabó Magdáról szóló elemzésében az író *Disznótor* című regényéről olvashatunk, amelyben a belső monológ mellett egy új ábrázolási móddal, az írói indulattal is találkozunk az olvasó. A kritikusok ezt meglepőnek vélték, úgy gondolták, hogy az író kísérletezik, ami így is volt, hiszen némely alakok ábrázolása túlzásokra csábította. Műveiben eddig is kritizálták az ábrázolt világ szűkösségét, illetve a belső monológokat, ám hogy a hagyományos realizmust ötvözte a modern regénytechnikával, már valósággal elítélték. Regénye hosszantartó kritikai vihart kavart, amelyet követően néhány évig az író nem is publikált.²¹

Kónya Judit beszámol Szabó Magda *Pilátus* című regényéről is, amely szerinte vegyes érzelmeket váltott ki a kritikusokból. Voltak, akik „ásatag szentimentalizmussal”, mások rideg racionalizmussal vádolták az írónőt. A kritikusok nagy része megragadt az évekkel ezelőtti képeknél, és nem vették észre Szabó Magda újabb kísérletezéseit. E regény kapcsán például azt, hogy világos, érthető, a kor aktuális problémáival foglalkozott. Néhányan ebben a műben is önéletrajzi ihletést fedeztek fel, azonosították a hősnőt és az írónőt, azonban ez esetben szó sem volt erről.²²

Azonban a hetvenes éveket valóban egy önéletrajzzal nyitotta meg, amely életének Debrecenben töltött első tíz évét kívánta bemutatni. Ennek a címe *Ókút*. A műről a kritikák elismerően számoltak be, viszont ezúttal is akadt olyan, aki féreértelmezte és „túlságosan magamutogatónak” vélte.²³

Amikor Szabó Magda edöntötte, hogy papírra veti családtörténetét, még nem tudta, mennyi kutatómunka jár ezzel, ahogyan azt sem, hogy meglehet ez lesz élete legnagyobb regényírói vállalkozása. A kitartó munka gyümölcse egy olyan mű lett, amelyért Kossuth-díjjal is megjutalmazták. Kónya Judit tanulmányában olvashatjuk Hámori Ottó szavait, miszerint „a regény egyik találmánya [...] abban van, hogy a családi dokumentumok rögzítését irodalmi értékű műalkotássá avatta. Ha úgy tetszik egyúttal kortörténetté is, a kicsinyből, az egyediből nagyot, az esetlegesből általános érvényűt formált”.²⁴

Az író *Megmaradt Szobotkának* című írása igen megosztó kritikákat kapott. Kónya Judit úgy véli, hogy jobb lett volna, ha a regény néhány évvel később íródik. Kónya szerint egyes részletek túldimenzionáltak, például a gyermekkori „íróság” bemutatása, valamint a magányos gyermek ambícióinak komolysága. Azt is hiányolja, hogy az író nem tér ki jelentősebben Szobotka tanulmányaira, ugyanis a Shelleyről írt munkáit például

---

²¹ Kónya Judit: Szabó Magda. *Ez mind én voltam*, 2008, 102, Jaffa Kiadó Budapest

²² Kónya Judit: Szabó Magda. *Ez mind én voltam*, 2008, 107, Jaffa Kiadó Budapest

²³ Kónya Judit: Szabó Magda. *Ez mind én voltam*, 2008, 135, Jaffa Kiadó Budapest

²⁴ Kónya Judit: Szabó Magda. *Ez mind én voltam*, 2008, 167, Jaffa Kiadó Budapest

legalább annyira értékeli az irodalomtudomány, mint a szépirodalmi munkásságát. Az *Alföldben* Fülöp László szigorú kritikát foglal szavakba. Úgy gondolja, hogy a regényben helyet kapott Szobotkairások nem felelnek meg egy művészi megformált önéletrajznak. „Úgy véli, az író jelleme, művészi gondjai kevesebb fényt kapnak, hosszadalmas a házasság előzményeinek leírása, sőt az egész »privát szféra« terebélyesre sikeredett. A betegség – ahogy a gyász is – megindító, maga a portré azonban szakadozott, féloldalas”.

25

Szabó Magda *Az ajtó* című regényéről szintén különböző véleményeket alkottak. Kabdebó Lóránt az *Irodalomtörténet* hasábjain azt önti szavakba, hogy ebben a műben több van, mint két embertípus egymás megértéséért vívott harca, hiszen „a cselekményben rejülő párharc valójában belső küzdelem. Emerenc és az író: egyazon ember színe és visszája, a szerepekre szakadt ember keresi vissza általa önmagát, a mindenkiben benne lévő Emerencet (...) Emerenc egyszerre a másik – magát reánk bízó – ember, és mi magunk. Egyformán felelősek vagyunk mindkettőért”. Egy másik írásában Kabdebó azt hangsúlyozza, hogy a regény kétféle alkat összekötése: az első az író, a könnyedén robbanó, szenvedélyes, viszont megértést kutató, a második a cseléd, aki magában mérlegelő és döntéseire megingathatatlanul ragaszkodó. Kétféle intelligencia szembesítése is fellelhető a műben: a kiművelt humanizmusé és az ősi-archaikus emberségé.²⁶

Károlyi Csaba az *Élet és Irodalomban* megjelent kiadványában a *Für Elise*-t „az elégtétel könyvének” hívja. Úgy véli, hogy ez az elégtétel kegyetlen, megmosolyogni való, a regény központi szándéka ugyanis olyan tabuk feltárására utal, amelyek nagyrészt politikai jellegűek. Németh G. Béla korábbi tanulmánya is ezt hivatott alátámasztani (*Irodalomtörténet* 1997/3.), amely szerint az, hogy Szabó Magdának nem jelenhetett meg írása 1949 és 1958 között, azt eredményezte, hogy akkortájt írt művei a kimondás határaival küszködtek.²⁷

---

²⁵ Kónya Judit: Szabó Magda. Ez mind én voltam, 2008, 184-186, Jaffa Kiadó Budapest

²⁶ Kabdebó Lóránt: Egy monográfia címszavai. *Salve, scriptor!* Tanulmányok, esszék Szabó Magdáról, [URL:https://konyvtar.dia.hu/xhtml/szakirodalom/szabo_m_kabdebo_egy_monografia_cimsz_avai.xhtml](https://konyvtar.dia.hu/xhtml/szakirodalom/szabo_m_kabdebo_egy_monografia_cimsz_avai.xhtml), 2021.04.22.

²⁷ Kiss Noémi: Szabó Magda. A régimódi asszony, [URL:http://magyartanarok.fw.hu/KISS_NOEMI_Szabo_Magda_Eload%C3%A1s-1.pdf](http://magyartanarok.fw.hu/KISS_NOEMI_Szabo_Magda_Eload%C3%A1s-1.pdf), 2021. 04. 22.

Kabdebó Lóránt ír az *Egy monográfia címszavai* című tanulmányában a kritika hangjának megváltozásáról, sőt elhallgatásáról. Szerinte az író úgy volt egy fél évszázadon át a nemzet egyik legkedveltebb szerzője, hogy a hazai kritika csupán félremagyarázva beszélt róla, majd abba is hagyta a követését. Mivel nem tudtak Szabó Magdáról rangos kritikai írományt produkálni, így bírálói elhallgattak.²⁸

---

²⁸ Kabdebó Lóránt: *Egy monográfia címszavai*. Salve, scriptor! Tanulmányok, esszék Szabó Magdáról, [URL:https://konyvtar.dia.hu/xhtml/szakirodalom/szabo_m_kabdebo_egy_monografia_cimszavai.html](https://konyvtar.dia.hu/xhtml/szakirodalom/szabo_m_kabdebo_egy_monografia_cimszavai.html), 2021.04.22.

1.2.1. A családregegy mint műfaj meghatározásának problémája

„A családregegy a regény műfaján belül azon művek pontos műfaji megjelölése, amelyeknél a cselekmény középpontjában egy család több generáción átívelő története áll.”²⁹

Olasz Sándor *A családregegy metamorfózisai az újabb magyar irodalomban* című tanulmányában értekezik a családregegy történetéről. A cikkben olvasható, hogy az európai regény ezen műfaját nagy mértékben jellemzi a virágkor, kiüresedés és átalakulás, illetve valami mással való kombinálás folyamata is. A 20. században egyre inkább szembefordulnak vele, egyes elemeit megtartják, másokat viszont nem. Tehát nem új jelenség a klasszikus családregegy kiüresedése.³⁰

Szerb Antal szarkasztikus megjegyzéseket is tesz Galsworthy *Forsythe Sagájáról*.

„A *Forsythe Saga* az elmúló regényírói módszerből azt tartja meg, ami unalmas, és ebből a szempontból mindenestre csúcsteljesítményt, betetőzést jelent.”³¹

Olasz Sándor úgy gondolja, hogy Flaubert *Érzelmek iskolája* című műve azt a váltást mutatja be, amelyben az idő komponálóból dekomponáló elemmé változik, valamint az értelmes cselekvés megszűntével az idő is romboló hatalomként tűnik fel. A klasszikus családregegy gyökerei tehát egészen a Flaubert előtti időkig is visszanyúlnak. Martin du Gard *Thibault-családja* az a mű, amely valószínűleg utoljára ragyogtatja föl a 19. századi nagyformát, amiben a rengeteg szétváló, illetve összegubancolódo cselekményszál az összhatás és az egész megteremtését hivatott segíteni.³²

Ez a típusú klasszikus családregegy hiányzik a magyar irodalomból. Magunkénak tudhatjuk Fáy András *A Bélteky-ház* (1832) és Zilahy Lajos *A Dukay család* (1968) című műveket, azonban *A Buddenbrook házat* (T. Mann) és *A Glembay családot* (M. Krleza) nem. Veres Péter *A Balogh család története* (1961) művészi fiasco, illetve Görgey Gábor sem kifejezetten családregegyeivel írta be nevét az irodalomtörténetbe.³³

„Ami művészi értéke okán lehet fontos, az már a családregegyi konvenciótól való eltéréssel jellemezhető. *A Színek és évek* (1912) Kaffka Margitja az impresszionizmus, a *Halálfiat* (1927) író Babits a prousti emlékezőtechnika felé vitte el a műfajt. Németh

---

²⁹ Szövegfajták, szövegtípusok, irodalmi műnemek, műfajok, <http://germanistik.elte.hu/irodbev/4fejezet.htm>, 2022. 04. 23.

³⁰ Olasz Sándor: *A családregegy metamorfózisai az újabb magyar irodalomban*, http://epa.oszk.hu/02900/02931/00037/pdf/EPA02931_forras_2001_10_14.pdf, 2021.04.23.

³¹ Szerb Antal: *A világirodalom története*, 1973, 807, Magvető Kiadó Budapest

³² Olasz Sándor: *A családregegy metamorfózisai az újabb magyar irodalomban*, http://epa.oszk.hu/02900/02931/00037/pdf/EPA02931_forras_2001_10_14.pdf, 2021.04.23.

³³ Olasz Sándor: *A családregegy metamorfózisai az újabb magyar irodalomban*, http://epa.oszk.hu/02900/02931/00037/pdf/EPA02931_forras_2001_10_14.pdf, 2021.04.23.

László *Égető Esztere* (1956) körképregénynek indul (talán itt emlékeztet legjobban a nagy tradícióra), de (az író szavaival) monódiaként, egyetlen tudatra koncentrált tudatregényként fejeződik be. Szabó Magda *Régimódi történetében* (1971) is családtörténet bontakozik ki, ám ez a mű inkább önéletrajzi dokumentumregénynek nevezhető, melyben az empirikus író, a szerző és az elbeszélő valójában egy. A cselekményt a „nyomozás” során előkerülő dokumentumok és azok értelmezése lendíti tovább³⁴ – írja Olasz Sándor *A családregegy metamorfózisai az újabb magyar irodalomban* című tanulmányában.

A regény műfaján belül a *családregegy* azon művek pontos műfaji megjelölése, amelyeknél a cselekmény középpontjában egy család számos generáción átívelő története áll.

C. Szálka Márta megfogalmazása alapján a családregegy a nemzedékeken belüli, illetve a nemzedékek közötti viszonyokat tárja az olvasó elé. A polgári létformához köthető, ahol a személyek helyzetét társadalmilag és lélektanilag is a család határozza meg (Thomas Mann: *Buddenbrook ház*, Galsworthy: *Forsyte Saga*, Roger Martin Du Gard: *A Thibault család*).³⁵

A családregegy tehát jellegzetesen polgári műfaj. A nemzedékek egymást követő sorstörténete polgárságtörténet is egyúttal, amelyben a feltörekvés, a konszolidáció és a hanyatlás korszakai jelennek meg, egyik a másik után. Mindez pedig értéktörténet is egyszerre. A megvalósított, de végül elherdált-megtagadott értékek azon „protestáns etikának” a jegyében állnak, amelyet a polgári identitás alapjának tudott be Max Weber.

Szabó Magda szívesen idézi fel a családot, a család meghitt és derűs élete műveiben is visszaköszönnek. Az író számos regénye önéletírás. Szinte minden regényében megjelenik egyfajta küzdelem, amit a józan ész és emberséges gondolkodás kell, hogy megvívjon a fanatizmus és elvakultság ellen.

---

³⁴ Olasz Sándor: *A családregegy metamorfózisai az újabb magyar irodalomban*, http://epa.oszk.hu/02900/02931/00037/pdf/EPA02931_forras_2001_10_14.pdf, 2021.04.23.

³⁵ C. Szálka Márta: *Magyar irodalmi fogalomtár az érettségihez*, <http://toldygimnazium.hu/uploaded/tanuloknak/irodalmi-fogalomtar-erettsegizoknek-dl.pdf>, 2021. 04. 26.

II. ELBESZÉLŐI TECHNIKA SZABÓ MAGDA PRÓZÁJÁBAN

2.1. A narratológia lehetőségei a Szabó Magda-olvasásban

„Narratív struktúra - olyan műnemeken és műfajokon átívelő jelenségeket jelöl, amelyek átfogó vizsgálata nemcsak az irodalomtudományos műfajelmélet számára lényeges, de a műfajok szemléletét is meghatározza.”³⁶

„Az elbeszélés megnevezés bár egy irodalmi műfajt is jelöl, de annál sokkal átfogóbb fogalom. Az utóbbi években egyre inkább hangsúlyozzák egyetemességét, azt a tényt, hogy az elbeszélés valamilyen formában áthatja gondolkodásunkat, életünk és kultúránk legtöbb területét. Ez a megállapítás azon a feltételezésen alapul, hogy a világ jelenségeit alapvetően kétféleképpen észleljük és ennek megfelelően kétféleképpen beszélünk róluk, illetve reflektálunk rájuk:

- az egyik típus az érvelő, logikai alapokon nyugvó argumentatív beszédmód,
- a másik az elbeszélő beszédmód/narratív beszédmód, amely többféle formát ölel fel a mindennapi elbeszéléstől egészen az irodalomig.”³⁷

Vankó Annamária *Az én-elbeszélés alternatívái* című írásában Gérard Genette megállapítását olvashatjuk, mely alapján a narráció egyetlen módja csupán a kijelentő lehet. Úgy véli, hogy a narratíva rendeltetése nem a rendezés vagy a vágyak kifejezése, mindössze egy történet ismertetése, valós, illetve fiktív tények prezentálása lehet. Viszont némely kijelentések között is akadnak különbségek, a narratív mód a beszélő különféle nézőpontjait fejezheti ki. Az elbeszélés több-kevesebb tudnivalóval láthatja el az olvasót. Ennek kapcsán a narratív mód két legfőbb jellemvonása a distancia és a perspektíva.³⁸

„A távolság kérdésének tárgyalásakor Genette egészen Platónig nyúl vissza. A távolabbi elbeszélésnek két fajtáját különbözteti meg: az egyik a tiszta narratíva lenne, ahol a költő és a beszélő személye egy, a másik a mimézis, ahol a költő más szerepben nyilvánul meg. A drámai mimézissel ellentétben azonban a narratíva nem tud utánozni vagy megmutatni, csak a történetet mondja el élő formában, ezzel csak a mimézis illúzióját

---

³⁶ Szövegfajták, szövegtípusok, irodalmi műnemek, műfajok, http://germanistik.elte.hu/irodbev/4fejezet.htm#_Toc147040101, 2022. 03. 14.

³⁷ Szövegfajták, szövegtípusok, irodalmi műnemek, műfajok, http://germanistik.elte.hu/irodbev/4fejezet.htm#_Toc147040101, 2022. 03. 14.

³⁸ Vankó Annamária: *Az én-elbeszélés alternatívái* - Gérard Genette, Dorrit Cohn és Mieke Bal narratológiája, <http://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/19304/19094>, 2022. 03. 14.

kelti” – olvashatjuk Vankó Annamária *Az én-elbeszélés alternatívái* című tanulmányában.³⁹

Vankó Annamária tanulmányában olvashatjuk, miszerint az események narratívája a nonverbális verbálissá módosítását fejezi ki. A legfőbb szövegbeli mimetikus faktor a narratív információ mennyisége, illetve a narrátor hiánya. Egy történet ismertetése történhet részletezett narrációval és egy „átlátszó” narrátoron keresztül, aki a lehető legkevesebbet van jelen. A másik forma közelebb áll a mimézishez, hiszen a tudnivalókat maradéktalanul átadja s a narrátor szerepét szinte a nullára csökkenti.⁴⁰

„A távolság szempontjából Genette háromféle elbeszélő módot különít el egymástól. A legtávolabbi beszédmód az elbeszélt beszéd, amely úgy kezeli a szereplő által elmondottakat, mint bármely más eseményt, tehát a szereplő beszéde történésé, cselekménnyé redukálódik.(...)

Ennél közelebbi az áttett beszéd, amely fiktív módon előadott, a szereplő szövege mégis úgy hangzik el, ahogy eredetileg elhangozhatott.(...)

A harmadik típusú beszéd sokkal dramatikusabb, mint az előző kettő, s ez lenne a közölt beszéd. A szereplőt az elbeszélő egyenesen beszélteti: az olvasó a kezdetektől a hős gondolatvilágával halad” – írja Vankó Annamária tanulmányában.⁴¹

---

³⁹ Vankó Annamária: *Az én-elbeszélés alternatívái* - Gérard Genette, Dorrit Cohn és Mieke Bal narratológiája, <http://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/19304/19094>, 2022. 03. 14.

⁴⁰ Vankó Annamária: *Az én-elbeszélés alternatívái* - Gérard Genette, Dorrit Cohn és Mieke Bal narratológiája, <http://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/19304/19094>, 2022. 03. 14.

⁴¹ Vankó Annamária: *Az én-elbeszélés alternatívái* - Gérard Genette, Dorrit Cohn és Mieke Bal narratológiája, <http://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/19304/19094>, 2022. 03. 14.

2.2. Dorrit Cohn felosztása

Dorrit Cohn *Áttetsző tudatok* című tanulmányában hívja fel rá a figyelmünket, hogy a beszéd, magától értetődően, mindig szóbeli. Hogy a gondolkodás is mindig verbális-e, az jelenleg is definíció kérdése, illetve vita tárgyát képezi a pszichológusok között. Az emberek jelentős része, ideértve számos regényíró is, úgy fogja fel a tudatot, mint ami „más tudatanyagot” is magában foglal, nemcsak nyelvi természetűt. Ezt az „anyagot” nem lehet idézni, ezt pusztán elbeszélni lehet, így a nyelvészeti megközelítés egyik hátránya az, hogy általánosságban figyelmen kívül hagyja a tudat egész nem-verbális tartományát, valamint a gondolkodás és a beszéd bonyolult kapcsolatának teljes kérdéskörét.⁴²

Dorrit Cohn tanulmányában a következőket olvashatjuk: „a legközvetettebb technikának nincs elfogadott elnevezése; a *mindentudó leírás* és a *belső elemzés* kifejezéseket szokták itt használni, de ezek egyike sem kielégítő. A *mindentudó leírás* túlságosan általános: bármit le lehet *mindentudó* módon írni, nem csak a lelki folyamatokat. A *belső elemzés* elnevezés félrevezető: azt a benyomást kelti, hogy az elemzés a tudatban játszódik le, nem pedig, hogy a tudatra vonatkozik; az *analízis* kifejezés pedig nem engedi meg azokat a pusztán tudósító jellegű vagy nagyon is képi megoldásokat, melyeket egy narrátor a tudatfolyamatok elbeszélésekor alkalmazhat.”⁴³

Kosztabszky Réka egyik tanulmányában bővebben foglalkozik az elbeszélés-technika sajátosságaival, ahol többször is említi Dorrit Cohn nevét. Cohn *Áttetsző tudatok* című munkájában többek között rámutat arra, hogy a belső monológ elnevezés egyszerre jelölhet egy elbeszélési technikát, illetve egy elbeszélő műfajt.⁴⁴

„A kettő között a legfőbb különbség, hogy míg az előbbi esetében egy felettes elbeszélői hang közvetíti a szereplők nyelvi és nem nyelvi természetű tudattartalmait, addig utóbbi esetében a szereplő(k) gondolatai nem elbeszélői környezetbe ágyazódva jelennek meg”⁴⁵ – olvashatjuk Cohn szavait Kosztabszky tanulmányában.

A *mindentudó* narrátor által közvetített monológ esetében Dorrit Cohn két típust különít el. Az első típusra az elbeszélt monológ elnevezést javasolja, vagyis amiben a főhős egyéni mentális megnyilatkozása narratív kontextusban valósul meg; az idézett

---

⁴² Dorrit Cohn: *Áttetsző tudatok*, 1996, 93, Jelenkor Kiadó

⁴³ Dorrit Cohn: *Áttetsző tudatok*, 1996, 93, Jelenkor Kiadó

⁴⁴ Kosztabszky Réka: Az elbeszélés-technika sajátosságai Szabó Magda Mózes egy, huszonkettő című regényében, http://www.irodalomismeret.hu/files/2017_3/kosztabszky_reka.pdf, 2021. 05. 01.

⁴⁵ Kosztabszky Réka: Az elbeszélés-technika sajátosságai Szabó Magda Mózes egy, huszonkettő című regényében, http://www.irodalomismeret.hu/files/2017_3/kosztabszky_reka.pdf, 2021. 05. 01.

monológ terminust viszont azon monológ típusokra tartja fenn, amiben a szereplő gondolatainak egyenes, egyes szám első személyű idézése lelhető fel.⁴⁶

Cohn autonóm belső monológnak titulálja a műfaji értelemben használt belső monológot, amiben a gondolatok idézése egy független formát alakít ki, illetve olyan hatást kelt, mintha önmagát hozná létre a szöveg, tehát a szereplő gondolatai a mindentudó elbeszélő nélkül bontakoznak ki.⁴⁷

„A belső monológ - magánbeszéd megkülönböztetéssel szem elől veszítjük azt a meghatározópárt, ami tartalmuktól és stílusuktól függetlenül minden idézett monológban közös: azt, hogy az egyes szám első személy mindig a gondolkozóra vonatkozik bennük, a jelen idő pedig az elbeszél pillanatra. Ami a *belső monológ* terminust illeti, itt a *belső* – mivel a modern epikában az önmegszólítás általában belsőként jelenik meg – majdhogynem redundáns jelző, s szigorúan logikai alapon az *idézett* kifejezéssel kell helyettesíteni” – írja Dorrit Cohn *Áttetsző tudatok* című tanulmányában.⁴⁸

Dorrit Cohn tanulmányában felhívja rá figyelmünket, miszerint a harmadik személyű szövegekben lehetséges utolsó alaptechnika csak kis részben ismert az angol irodalomkritikában. Kellog és Scholes is csupán a belső világ ábrázolására szolgáló két lényeges eszközt különít el: a narratív elemzést és a belső monológot. Ez az elkülönítés széles teret hagy fedetlenül azon technika részére, amely a szereplők gondolatainak a legfőbb hányadát idézi meg az elmúlt évek elbeszélő irodalmában.⁴⁹

„Ezt a technikát korábban az „elbeszél monológ” fogalommal jelöltem, ez a név jelzi, hogy a módszer mind az elbeszéléssel, mind az idézéssel érintkezik. Nyelvészeti szempontból a három technika közül ez a legösszetettebb: a pszicho-narrációhoz hasonlóan fenntartja a harmadik személyűséget és az elbeszélés idejét, ugyanakkor akárcsak az idézett monológ, szó szerint idézi a szereplő mentális nyelvét” – írja Dorrit Cohn tanulmányában.⁵⁰

Dorrit Cohntól tudhatjuk meg, hogy a harmadik személyű elbeszélő szövegekben a tudatábrázolás három típusát különböztetjük meg: 1. pszicho-narráció - az elbeszélő szereplőjének tudati folyamatairól beszél; 2. idézett monológ - a szereplő egyéni mentális

---

⁴⁶ Kosztabszky Réka: Az elbeszélés-technika sajátosságai Szabó Magda Mózes egy, huszonkettő című regényében, http://www.irodalomismeret.hu/files/2017_3/kosztrabszky_reka.pdf, 2021. 05. 01.

⁴⁷ Kosztabszky Réka: Az elbeszélés-technika sajátosságai Szabó Magda Mózes egy, huszonkettő című regényében, http://www.irodalomismeret.hu/files/2017_3/kosztrabszky_reka.pdf, 2021. 05. 01.

⁴⁸ Dorrit Cohn: *Áttetsző tudatok*, 1996, 96, Jelenkor Kiadó

⁴⁹ Dorrit Cohn: *Áttetsző tudatok*, 1996, 97, Jelenkor Kiadó

⁵⁰ Dorrit Cohn: *Áttetsző tudatok*, 1996, 97, Jelenkor Kiadó

közlése; 3. elbeszélt monológ - a szereplő mentális megnyilatkozása a narrátor szövegének a képében.⁵¹

James Joyce *Ulysses* című műve áll a belső monológgal foglalkozó munkák középpontjában. Az író életműve az iskolapélda, amelyből levonhatóak a belső monológ törvényszerűségei, illetve ez alapján meghatározható, hogy mit is takar pontosan a fogalom.

„A belső monológ technikája az, hogy az író minden válogatás nélkül lejegyez mindent, ami alakjának tudatában megfordul, mégpedig úgy, abban a sorrendben, abban a laza, logikátlan megfogalmazásban, amint a tudatban felmerült: a tudatfolyam regénye” – olvashatjuk Szerb Antal gondolatait Erdődy Edit tanulmányában.⁵²

---

⁵¹ Dorrit Cohn: Áttetsző tudatok, 1996, 97, Jelenkor Kiadó

⁵² Erdődy Edit: Realista hagyomány és belső monológ Szabó Magda műveiben, https://konyvtar.dia.hu/xhtml/szakirodalom/szabo_m_erdody_realista_hagyomany_es_belső_monolog_szabo_magda_muveiben.xhtml?_ga=1.189859947.118564574.1578903986, 2021. 04. 29.

2.3. Elbeszélő és elbeszélte történet viszonya a választott regényekben

Erdődy Edit tanulmányában felhívja rá a figyelmünket, hogy Szabó Magda *Freskó* című regénye 1956-ban jelent meg, amellyel az író újra felfedezi a belső monológot, ami ekkor már legalább félévszázados regénytechnikai eljárás, Magyarországon azonban gyér hagyományú. A mű megjelenésekor ez a regénytechnika váratlan és meglepő volt.⁵³

Szabó Magda szakszerűen alkalmazta a belső monológot, amit a realista regény szerves kifejezési eszközévé is avatott.⁵⁴

Hogy az író miért épp ezt a módszert választotta, arról Rónay György értekezett egy kritikájában: „Szabó Magdánál a belső monológ olybá tűnhetett világirodalmi jártasságú olvasók szemében, mint az európai regény egy modern divatjának – némileg megkésett – utánpótlása. Nem egészen így van. Az *Ókút* feltárja ennek a Szabó Magdára oly jellegzetes szemléletnek a geneziséjét, személyes eredetét – és így visszamenőlegesen hitelesítő erejét is – azokban a gyermekkori játékokban, amelyekben a kislány... nem is annyira játszott, mint inkább élt, egész (dialogizált vagy monologizált) regényeket, drámákat.”⁵⁵

---

⁵³ Erdődy Edit: Realista hagyomány és belső monológ Szabó Magda műveiben, https://konyvtar.dia.hu/xhtml/szakirodalom/szabo_m_erdody_realista_hagyomany_es_belső_monolog_szabo_magda_muveiben.xhtml?_ga=1.189859947.118564574.1578903986, 2021. 04. 27.

⁵⁴ Erdődy Edit: Realista hagyomány és belső monológ Szabó Magda műveiben, https://konyvtar.dia.hu/xhtml/szakirodalom/szabo_m_erdody_realista_hagyomany_es_belső_monolog_szabo_magda_muveiben.xhtml?_ga=1.189859947.118564574.1578903986, 2021. 04. 27.

⁵⁵ Erdődy Edit: Realista hagyomány és belső monológ Szabó Magda műveiben, https://konyvtar.dia.hu/xhtml/szakirodalom/szabo_m_erdody_realista_hagyomany_es_belső_monolog_szabo_magda_muveiben.xhtml?_ga=1.189859947.118564574.1578903986, 2021. 04. 27.

III. A CSALÁDREGÉNY HAGYOMÁNYÁNAK MEGJELENÉSE SZABÓ MAGDA REGÉNYEIBEN

3.1. Családtörténet és rend az *Abigél*ben

A regény keletkezése

Búr Ildikó tanulmányában olvashatjuk, hogy Szabó Magda *Abigél* című műve 1943-44-ben, a II. világháború idején játszódó történet, az író nő egyéni élményeit is feldolgozta. Ő maga a tekintélyes debreceni lánynevelő intézetben, a Dóczi Intézetben tanult tizenkét évig, puritán szellemben okították. Fiatal pedagógusként is ide tért vissza.⁵⁶

Szabó Magda *Kívül a körön* című írásában a következőket olvashatjuk: „az *Abigél* keletkezéstörténete azzal a reverzállissal indul, amelyet házasságuk megkötésekor anyám adott apámnak, amely révén én református lettem, s megismerhettem a »Matula« világot. Vallási nevelésem apámra hárult, katolikus anyám nem vállalhatta volna – saját hitének tételeit sem ismerte –, rábízott hát a Szabók tömör, puritán világára és a nagy hírű Dóczi Intézetre, a kálvinista leánynevelés elképesztően szigorú iskolakombinátjára, amely a debreceni Kossuth utcán virágkorában kétezer gyereket pásztorolt.”⁵⁷

Búr Ildikó úgy véli, hogy az itteni tapasztalatok biztosították az alapját az *Abigél* fikciójának. A regénybeli református iskola szigorú szabályaival, látszólag embertelen elvárásaival és modern taneszközeivel ugyanolyan ellentmondásosnak tűnik Gina számára, mint ezelőtt a Dóczi tűnt a szerző számára.⁵⁸

„A Dócziiban nem volt tréfa az élet, ott nem kecsegtettek senkit a sikerélménnyel, ha valaki a maximálist teljesítette: az volt a természetes, a kötelességmulasztás büntetendő abszurdum. A nevelőtestület nem dicsérgetett, mit dicsért volna. A tanulás kötelező volt, a tanterv előírt, a civilizált viselkedést normák szabályozták, ha valaki azt tette, ami kötelező, ugyan miért kapott volna dicséretet?”- idézi fel Szabó Magda szavait tanulmányában Búr Ildikó.⁵⁹

Szabó Magda tanulmányából tudhatjuk meg, hogy az *Abigél* keletkezéstörténete Hódmezővásárhelyen folytatódott.

Hajdani iskoláit az író nő évekig nem látogatta, gyakorló tanárnak került vissza a Dócziiba, később mint középiskolai tanár lett az intézmény óraadó nevelője. Meglehetősen

---

⁵⁶ Búr Ildikó: Pedagógiai Műhely, 2010/3., 75.

⁵⁷ Szabó Magda: *Kívül a körön*, <https://reader.dia.hu/document/Szabo-Magda-Kivul-a-koron-864>, 2022. 03. 21.

⁵⁸ Búr Ildikó: Pedagógiai Műhely, 2010/3., 75.

⁵⁹ Búr Ildikó: Pedagógiai Műhely, 2010/3., 75.

furcsa volt egyszerre kollégájává válnia azoknak, akik felnevelték, nem voltak egymástól elragadtatva. Szabó Magda ez idő alatt rendkívül megváltozott.⁶⁰

„Az egyház hódmezővásárhelyi leánygimnáziuma, amely végül is megválasztott, alapkövetelményeiben, tanterv, utasítások, általános morál tekintetében is azonos volt a Dóczival, épp csak az igazgatója volt vonzó, harmincas nő, épp csak a tantestület zöme állt az egyetemről frissen kikerült lelkes fiatalokból. A város, nagyapám esperességének, apám gimnáziumi éveinek helyszíne ismerős volt, az iskola meg elbűvölt” – írja Szabó Magda tanulmányában.⁶¹

Az író *Kívül a körön* című írásában emlékei szerint egy este, mikor az iskolában volt, egy édesanya jelentkezett az ügyeletesnél, azzal a szándékkal, hogy még aznap haza szeretné vinni a lányát. Ez az ötlet azonban az intézmény szigorú szabályai miatt, szinte komikusnak látszott. Az anya viszont nem tágított, azt állította, hogy családi ügy jött közbe. Végül a tanárok kitartása győzött, a nő elment, azonban eltűnt az intézetből valószínűleg a kiskapun át. Ehhez minden nevelőnek volt kulcsa. A kislányt mindenesetre nem találták és ezen a bizonyos kapun várja majd a szabadulást a Matula kertjéből Vitay Gina is.⁶²

Szabó Magda tanulmányában visszaemlékszik, hogy mikor a zsidótörvények borzalmas ideje elérkezett, az osztályközösségek kettéváltak. A nem keresztyén diákokon ott villogtak a csillagok. Az okos Faragó, aki a legjobban tudta a magyart, szintén csillagos egyenruhában készült az érettségire. Az író ekkor még iszonyúan fiatal volt, épp csak hat évvel volt idősebb az érettségiző osztálynál. Segíteni akart Faragónak, így kiadta neki érettségi tételül a magyar hazafias lírát. Csodálatosan felelt, nemzeti öntudattal, mégis az értekezleten a felsőség eldöntötte, hogy nem lehet jelese magyarból. Az író értetlenkedett, hiszen mindig kitűnő volt, de figyelmen kívül hagyták. Majd a folyosón megölelte a diákját és sírva fakadt.⁶³

Szabó Magda tanulmányában olvashatjuk: „én a második világháborúban szinte mindent rosszul csináltam, s még az a mentségem sincs, hogy nem tudtam, mi az igazság, mert lényegesen jobban tudtam az átlagembernél. Eszközeim, kapcsolataim, értelmes szálak, amelyek vezethettek volna, nem voltak, nem tudom, végül is mit tehettem volna

---

⁶⁰ Szabó Magda: *Kívül a körön*, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Kivul_a_koron-864, 2022. 03. 21.

⁶¹ Szabó Magda: *Kívül a körön*, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Kivul_a_koron-864, 2022. 03. 21.

⁶² Szabó Magda: *Kívül a körön*, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Kivul_a_koron-864, 2022. 03. 21.

⁶³ Szabó Magda: *Kívül a körön*, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Kivul_a_koron-864, 2022. 03. 21.

egy vidéki kisváros albérleti szobájában egy államhatalom intézkedései ellen, de a semminél, a passzív undorodásnál, a tüntető tematikájú érettségi tételnél, a későn szállított nagyapai okmányoknál mindenestre többet.”⁶⁴

Az író nő beszámol róla *Kívül a körön* című elemzésében, hogy az érettségiig maga is beköltözött az internátusba, az érettségi írásbelijét többször is megszakították a légiriadók miatt, majd a negyvennégyes tanév végre-valahára befejeződött. Ezután Szabó Magda Pesten férjhez ment, Debrecenbe mindössze látogatóba járt.⁶⁵

Búr Ildikó tanulmányából tudhatjuk meg, hogy az író nő hasonló szellemű református leánygimnáziumban oktatott Hódmezővásárhelyen. Kónig tanár úr alakjának mintaképe saját franciatanára a Dócziból. Neki állít emléket. Vajszívű, szentimentális ember volt, diákjai kifigurázták és megvetették gyengeségéért. A gimnáziumnak volt turistacsoportja is, franciatanáruk vezette. Egy kirándulás során derült ki, ami a Dóczy falai között valószínűleg végérvényesen felfedetlen marad, hogy a franciatanárunknak titka van.

Kitudódott róla, hogy megjárta az I. világháború csatáit, annyi hullát látott már életében, hogy ennél fogva nem hajlott az iskolai szigorúságra sem.⁶⁶

Búr Ildikó szerint egy televíziós beszélgetésben így nyilatkozott Szabó Magda a regény írásáról: „Az *Abigél* úgy készült annak idején, hogy voltaképpen nem is készült, csak elmeséltem azoknak, akik átérték, azért, mert átérték, és azoknak, akik nem érték át, mert nem érték át. Milyen az, amikor az emberiség elveszti józan esztét, és ránk tör a kivédhetetlen háború. ...Nem Zsuzsanna vagyok, nem Gina, még csak nem is Torma Gedeon. Máshol keressen az olvasó: az emberiségért való rettegetésben, a tényben, hogy amikor az emberiség megőrül, mindenkinek legjobb mivoltát kell aktivizálnia, hogy túléljük a válságot. A világ védelme vagyok gondolataimban ebben a regényben, és a világ reménykedése is, hogy soha többé ne kelljen félnie senkinek semmitől, ha ártatlan.”⁶⁷

---

⁶⁴ Szabó Magda: *Kívül a körön*, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Kivul_a_koron-864, 2022. 03. 21.

⁶⁵ Szabó Magda: *Kívül a körön*, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Kivul_a_koron-864, 2022. 03. 21.

⁶⁶ Búr Ildikó: *Pedagógiai Műhely*, 2010/3., 76.

⁶⁷ Búr Ildikó: *Pedagógiai Műhely*, 2010/3., 76.

Szabó Magda *Kívül a körön* című írásában olvashatjuk, hogy az *Abigél* azt kívánta ismertetni, hogy nincs közösség, amit el nem ér a háború, de csupán másodsorban egy felekezeti leányiskola Hitler-korabeli bemutatása. Az író nő mindent beleírt az *Abigél*-be, amit meg kellett volna tennie, kortárs és tanú volt, azonban nem lett több, mint egy büntudatos szemlélő. Ha vádirat lett, magát vádolja és a hozzá hasonlókat, ha elismerés, akkor azokhoz szól, akik megmentettek számos Bánkit és Vitay Georginát.⁶⁸

---

⁶⁸ Szabó Magda: Kívül a körön, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Kivul_a_koron-864, 2022. 03. 21.

Recepciótörténeti áttekintés

Szabó Magda művét regényként és filmként hasonlóan nagyfokú méltánytalanságok érték az aktuálkritika részéről, mindez viszont nem változtat a tényen, hogy az egyes életművek belső hangsúlyainak kijelölése nem a korabeli recepció kötelessége.⁶⁹

Soltész Márton tanulmányában Szabó Magdát idézi: „azt még csak meg tudom mondani az író–olvasó–találkozók alapján, melyik könyvemet szeretik legjobban az olvasók, de ahhoz, hogy eldőljön, melyik volt a legfontosabb, alighanem előbb meg kell halnom.”⁷⁰

Soltész Márton *Debreceni Georgikon* című tanulmányában olvashatjuk Lócsei Gabriella megállapítását, miszerint az ifjúsági irodalom, a gyermekirodalom, a leányregény szükség szülte álkategóriák. Az elfogadott esztétikai mércéig fel nem érő, didaktikus műveket szokták így nevezni, a gyermek- és ifjúságnevelés jó szándéka mögé bújva.⁷¹

Soltész Márton tanulmányában Rigó Béla elemzésére hívja fel figyelmünket: „mintha egy Jókai-regényt olvastunk volna. Engedelmesen sírunk és nevetünk, hogy végül mindent összegző örömkönnyek között éljük át egy hiteles happy ending hibátlanra sikerült katarziséját. Jókai ilyen, Szabó Magda pedig ezúttal ilyen akart lenni. Leányregényt írt.”⁷²

Schäffer Anett írásában olvashatjuk, hogy a regény megjelenésekor a lányregény műfaji kategóriába került, és az ezzel járó „irodalom alatti” besorolás bélyegét azóta sem tudta levetkőzni. Nem részesedett abban az irodalomtörténeti és értelmezői figyelemben, amit poétikai összetettsége alapján kiérdemelne.⁷³

Schäffer Anett írja tanulmányában, hogy ebben a mozzanatban arra az elgondolásra ismerhetünk rá, hogy a lányregény minden esetben komolytalan, csupán szórakoztatni vágyó szerzemény, Pomogáts Béla szerint van mű, ami már külalakjával elárulja, hogy a célja mindössze kielégíteni a szórakoztatás igényeit, ilyenek a lányregénysorozatok.⁷⁴

---

⁶⁹ Soltész Márton: *Debreceni Georgikon*, http://epa.oszk.hu/00300/00381/00229/pdf/EPA00381_kortars_2017_10_077-089.pdf, 2022. 03. 18.

⁷⁰ Soltész Márton: *Debreceni Georgikon*, http://epa.oszk.hu/00300/00381/00229/pdf/EPA00381_kortars_2017_10_077-089.pdf, 2022. 03. 18.

⁷¹ Soltész Márton: *Debreceni Georgikon*, http://epa.oszk.hu/00300/00381/00229/pdf/EPA00381_kortars_2017_10_077-089.pdf, 2022. 03. 18.

⁷² Soltész Márton: *Debreceni Georgikon*, http://epa.oszk.hu/00300/00381/00229/pdf/EPA00381_kortars_2017_10_077-089.pdf, 2022. 03. 18.

⁷³ Schäffer Anett, http://real.mtak.hu/90638/1/SchafferAnett_Kitaruloajtok_169-176.pdf, 2022. 03. 18.

⁷⁴ Schäffer Anett, http://real.mtak.hu/90638/1/SchafferAnett_Kitaruloajtok_169-176.pdf, 2022. 03. 18.

Soltész Márton tanulmányában ír róla, hogy Szilágyi Zsófia új szempontból, a zsidóüldözés traumája felől vizsgálja a művet. Mint írja: „az Abigél talán legnagyobb, ifjúsági regényként olvashatóságához és (az 1978-ban készült tévéfilmmel erősen megtámogatott) népszerűségéhez jelentősen hozzájáruló bravúrja az, hogy szerzője happy endet képes varázsolni egy olyan regény végére, amely 1944 tavaszán zárul. A kiközösített, a saját idegenségét elviselhetetlennek érző Gina előbb tökéletesen beilleszkedik, majd a rá váró veszedelemtől is megmentik mindazok, akik, elvesztett családjá helyett, szoros védőhálót vonnak köré.”⁷⁵

---

⁷⁵ Soltész Márton: Debreceni Georgikon, http://epa.oszk.hu/00300/00381/00229/pdf/EPA00381_kortars_2017_10_077-089.pdf, 2022. 03. 18.

Hogyan olvassák ma az adott regényt?

Soltész Márton *Debreceni Georgikon* című tanulmányában olvashatjuk, hogy Faragó Vilmos és Földes Anna ragaszkodik a „leányregény” címkéhez, sőt Faragó kizárólag „leányolvasókról” ír az *Élet és Irodalom* oldalain. Az *Abigél* történelmi cselekményszálát, amit Földes az „antifasiszta ellenállás hőskölteményeként” aposztrofál, Faragó „az erkölcsi fölény tréfás erőmutatványaként” emlegeti.⁷⁶

„Csak azoknak ajánlom, akiket illet: kamasz lányoknak, tizenkét évestől tizenhat éves életkorig. Nekünk, felnőtteknek a világért sem ajánlom. Meg sem érdemelnék.” – olvashatjuk Faragó Vilmos szavait Soltész Márton tanulmányában.⁷⁷

Soltész Márton írja tanulmányában, hogy ezzel tulajdonképpen meg is érkeztünk az ifjúsági irodalmat érintő kritika legitimitásának témaköréhez. Kezdjük rögtön azzal az ellentmondással, aminek gyökere, hogy egy gyermekkönyvet bírál egy felnőtt, vagyis óriás próbálja fel a gyermekruhát, ami természetesen „fél fogára sem elég”. A felnőtt kritikus biztosan inkompetens e szöveg- és műfaji térben, tehát ítélete sem irányadó. Kuczka Péter cikke klasszikus példája ennek a jelenségnek, amiben a költő azt taglalja, hogy a gyermeki szem észrevehet mindent, amit mi, felnőttek nem merünk, ami életkorunkból adódóan lehetetlen számunkra.⁷⁸

Soltész Márton írásában olvasható továbbá, hogy az ifjúsági regény s adaptációinak lényeges és újszerű perspektívái elsődlegesen felnőtt olvasók számára szolgálhatnak fontos és újszerű tapasztalatokkal. A továbbiakban a kritikus, Kuczka még tovább megy, amikor kifejti: a környezetéből kiszakított gyermek alakja sajátos aggodalmat ébreszt „bennünk” - s itt a személyes névmás mögött ugyanaz az olvasói réteg értendő, melynek mi is részesei vagyunk.⁷⁹

Soltész Márton továbbá Tamás István szavait idézi: „az *Abigél* nem leányregény, hanem regény - amolyan leányregény felnőtteknek”.⁸⁰

„Veress József az első, aki felhívja a figyelmet, hogy az *Abigél* megértéséhez - még ha a fiatalok nyelvén szólal is meg, s ha a forgatókönyvírók munkája nyomán

---

⁷⁶ Soltész Márton: *Debreceni Georgikon*: Közelítések Szabó Magda *Abigél* című regényéhez, http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/5255/1/145_159_Soltész.pdf, 2022. 03. 28.

⁷⁷ Soltész Márton: *Debreceni Georgikon*: Közelítések Szabó Magda *Abigél* című regényéhez, http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/5255/1/145_159_Soltész.pdf, 2022. 03. 28.

⁷⁸ Soltész Márton: *Debreceni Georgikon*: Közelítések Szabó Magda *Abigél* című regényéhez, http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/5255/1/145_159_Soltész.pdf, 2022. 03. 28.

⁷⁹ Soltész Márton: *Debreceni Georgikon*: Közelítések Szabó Magda *Abigél* című regényéhez, http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/5255/1/145_159_Soltész.pdf, 2022. 03. 28.

⁸⁰ Soltész Márton: *Debreceni Georgikon*: Közelítések Szabó Magda *Abigél* című regényéhez, http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/5255/1/145_159_Soltész.pdf, 2022. 03. 28.

közfogyasztásra alkalmas tévéregény született is - bizony történelmi ismeretek, sőt tapasztalatok sem ártanak. S ez kétségkívül így van. Aki nem tudja, hol helyezkedett el hazánk a második világháború hatalmi erőterében, azt sem értheti: ki az ellenálló, s minek, kinek áll ellent - nem tudja, hová tegye Kalmár militáns hazafiságát, hová a tábornok tiszta humanizmusát” – írja Soltész Márton a *Debreceni Georgikonban*.⁸¹

---

⁸¹ Soltész Márton: *Debreceni Georgikon: Közelítések Szabó Magda Abigél című regényéhez*, http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/5255/1/145_159_Soltesz.pdf, 2022. 03. 28.

Családtörténet

Szabó Magda számos regényében jelenik meg az iskola (tündériskola), illetve tanárfigura. A *Katalin utca* Elekese is pedagógus például.⁸²

Az *Abigél* 54 000 példányban jelent meg a Móra kiadó csíkos sorozatában.

A lányregény műfaji sajátosságai, hogy sablonra építkező, érzelmeket vállal elsősorban témaként. Gyakran sorozatokban jelenik meg (pöttyös, csíkos). Világképe egyszerű: menny, föld, pokol. Értékvilága néhány alapértékre épül, mint a jóság, hiszékenység. A műfaj fő célja erkölcsös szórakoztatás, nem mentes a giccstől. Valóságot állít, tanmesévé sűrítve azt.⁸³

Az *Abigél* címében meg is felelhetne a lányregénynek, ugyanakkor ez egy a Matulában álló szobor neve. A regény végén pedig kiderül, hogy nemcsak a szobor, de az árkodi ellenálló rejtőzik mögötte.

Várható a boldog befejezés, ez a klisé a regényben azonban felszámolódik.⁸⁴

„Az élethez kétségtelenül kell bizonyos emberi méltóság és fegyelmezettség, és az is, hogy az ember normálisan reagáljon arra, ami éri, mindig tudva, mi igazán baj, és mi csak bosszúság, főleg háborús időben, mikor tíz- meg tízezrek halnak meg világszerte, és igazán keveset számít egy sután levágott hajtincs; ám mégis Mimó néni híres teái egyikén ismerte meg Gina Kuncz Ferit, élte át, hogy a hadnagy már-már az udvariatlanság határáig nem látott meg senkit ökízüle, s kapta váratlan, kicsit talán még időnek előtti ajándékként is az egyszerre riadt, egyszerre túl boldog felismerést, hogy szerelmes Kuncz Feribe, és szeretne majd egyszer a felesége lenni”- írja regényében Szabó Magda.⁸⁵

Magát a műfajt B listázták, a nőirodalom előszobája volt. A lányregény szerzőinél gyakori, hogy valakinek a naplójaként jelenik meg az elbeszélő történet. Világképe letisztult.

A történet a lányregény romantikájára épül. A hősnő összeütköztetésbe kerül környezetével. Mindvégig folyik a küzdelem a külvilág és Gina között. Az *Abigél* fejlődési regényként is értelmezhető.⁸⁶

---

⁸² Szilágyi Zsófia: „Titokzatos világ az”. Iskolák a Szabó Magda-regényekben: a tündériskolától a Matuláig, az Eperjes Benjámin utcai iskolától az Apáczai Csere téri lányiskoláig, <https://www.youtube.com/watch?v=wT1Hop7FzeY>, 2022.03. 31.

⁸³ Horváth Zsuzsa: A lányregény poétikája és az *Abigél*, <https://www.youtube.com/watch?v=wT1Hop7FzeY>, 2022.03. 31.

⁸⁴ Horváth Zsuzsa: A lányregény poétikája és az *Abigél*, <https://www.youtube.com/watch?v=wT1Hop7FzeY>, 2022.03. 31.

⁸⁵ Szabó Magda: *Abigél*, 1997, 19, Móra könyvkiadó

⁸⁶ Horváth Zsuzsa: A lányregény poétikája és az *Abigél*, <https://www.youtube.com/watch?v=wT1Hop7FzeY>, 2022.03. 31.

Ottlik *Iskola a határon* című művéhez hasonlítja Sári a regényt. Az *Abigél* növendékei azonban a tanári karban is segítségre lelnek. Az *Iskola a határon* soha nem számított ifjúsági regénynek. Jellemző, hogy az *Abigél* elbeszélője hegymászó csapathoz hasonlítja az osztályt.⁸⁷

„Most jött rá, mennyivel nagyobb élmény a jó, ha küszködni kell érte; mekkora erő úgy élni, mint egy hegymászó csapatnak, az osztályt láthatatlanul egymáshoz rögzítő kötél biztonságában, együtt érezni boldogságot, bánatot, együtt izgulni, reménykedni, várni és segíteni annak a másiknak, aki éppen bajban van, aki rászorul” – olvashatjuk az *Abigélben*.⁸⁸

A gyerekszereplők idealizáltak. Alakítják az olvasást a krimi szálai is. A cselekmény másik dramaturgiai eleme a félreértések sorozata. A félreértések sorozata majdnem végzetes, a feloldás szinte vígjátékszerű. Gina méltóvá válik apja hősiességéhez.

Az *Abigél* háborús regény is. Ez a tematika felnőtteknek szánt témához kapcsolódik. A fiktív helyszín kiválasztásával (Árkod) az elbeszélést gyengíti az író.

Mesei kód lép be a mű végén, mint a műmesékben.⁸⁹

Soltész Márton tanulmányában olvashatjuk, hogy ha a főszereplő kislány sorsát nézzük, akkor a háttérben ott kísért a fogságban tipródó édesapa alakja, akinek az író már Hajda úr cukrászdájában, a „hadititok” fölsvillantásának pillanatában homlokára fonja a hősi halál glóriáját. Az olvasók a történet mindentudó narrátorának segítségével hamar értesülnek az érzékletesen fölépített Doppelgänger egyik tagjának haláláról, ami szerepének vállalt következménye. A kőnigi magányos hős titkos győzedelmével ellentétesen itt a teljes mellszélességgel küzdő családapa tragikus megdicsőülésével szembesülünk. Ő nem kér könyörületet senkitől, egyéni sorsára nem tekint, helyette a társadalom javát nézi, aminek szolgálatára fogadalmat tett; s egyetlen lánya jövőjét próbálja garantálni még, akit védelem alá helyezni atyai kötelessége.⁹⁰

Soltész Márton írásában Janikovszky Éva szavait is idézi: „szántam Ginát, aki tizenöt évesen olyan erejét meghaladóan vállalta a felnőtt-gondot és felnőtt-felelősséget,

---

⁸⁷ Schein Gábor: Szempontok a tanító jelleg értelmezhetőségéhez az *Abigélben*, <https://www.youtube.com/watch?v=wT1Hop7FzeY>, 2022.03. 31.

⁸⁸ Szabó Magda: *Abigél*, 1997, 76, Móra könyvkiadó

⁸⁹ Schein Gábor: Szempontok a tanító jelleg értelmezhetőségéhez az *Abigélben*, <https://www.youtube.com/watch?v=wT1Hop7FzeY>, 2022.03. 31.

⁹⁰ Soltész Márton: *Debreceni Georgikon: Közelítések Szabó Magda Abigél című regényéhez*, http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/5255/1/145_159_Soltész.pdf, 2022. 04. 04

[...] csodáltam a tábornokot, aki olyan bátran harcolt az esztelen háború befejezéséért, hogy az életét áldozta érte.”⁹¹

Soltész Márton *Debreceeni Georgikon* című írásából értesülhetünk arról is, hogy a narrátor előrevetítéseitől függetlenül, Vitay Georgina későbbi életével, családjával kapcsolatos meghitt utalásaitól, a regényzárlat téridejében szó sincs általános feloldásról, kiengesztelődésről. Épp ellenkezőleg: egy, a történelem önkényéből alig néhány hónapja felnőtté vált gyermek identitásválságának legrémisztőbb szakaszában végződik a történet. Az elmagányosodás, a harmadik önelvesztés előszobájában. Ezen a hűvös, holdfényes órán már nem a tábornok úr Ginája, s nem is Kőnig tanár úr gyermeke, hanem Makó Antal és Tirpák Rozália lánya kémleli arcát az éjjeli égbolt tükrében.⁹²

„Volt, akit nem látott már soha többé - olvashatjuk a regényben -, bálványukat és kedvencüket, Kalmárt, akit behívtak pár nap múlva, és aki a Kárpátokban esett el; és nem látta többé a nagy Aradit sem, mert a nagy Aradi, aki olyan délcegen vitte az iskola lobogóját, elpusztult még azon a nyáron a bombázásban; de nem találkozott Erzsébet testvérrel se soha, aki olyan jó karácsonyi vacsorát főzött nekik, mert Erzsébet benn égett a Matula keleti szárnyában, mikor a könyvtárat próbálta menteni.”⁹³

„Gina, a tábornok lánya, amikor megismerjük, tulajdonképpen kész felnőtt, akár holnap férjhez mehetne. A regény végén összetört, apját vesztett, síró kislány, akit legszívesebben ölbe venne az olvasó, ágyba dugna, hogy aludja át a nem neki való - ugyan kinek való? - háborús időket.” – írja le Soltész Csulák Mihály gondolatait.⁹⁴

„Az *Abigélben* a Matula elsődlegesen az életkori elzárás eszköze, másodlagosan – a háború kontextusában – azonban védelmi közegként kezd működni: olyan szakrális, tabusított helyről van szó, amely számára az egyház jogosítványai védelmet jelentenek az állami/polgári/katonai törvényekkel szemben” – írja Nagy Csilla tanulmányában.⁹⁵

Nagy Csilla írásából megtudhatjuk, hogy a diákok születési adatai, családi körülményei, anyagi helyzete a Matulában is ellenőrzött, erre utalnak a lányok kijelentései a tandíjjal kapcsolatosan, az igazgató utalásai a kedvezményes helyekre, illetve az akváriumos jelenet, mely folyamán kiemelték a problémás származású növendékek

---

⁹¹ Soltész Márton: *Debreceeni Georgikon*: Közelítések Szabó Magda Abigél című regényéhez, http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/5255/1/145_159_Soltész.pdf, 2022. 04. 04

⁹² Soltész Márton: *Debreceeni Georgikon*: Közelítések Szabó Magda Abigél című regényéhez, http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/5255/1/145_159_Soltész.pdf, 2022. 04. 04

⁹³ Szabó Magda: *Abigél*, 1997, 151, Móra könyvkiadó

⁹⁴ Soltész Márton: *Debreceeni Georgikon*: Közelítések Szabó Magda Abigél című regényéhez, http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/5255/1/145_159_Soltész.pdf, 2022. 04. 04

⁹⁵ Nagy Csilla: Tér- és testpoétika Szabó Magda Abigél című regényében, http://epa.oszk.hu/00000/00016/00233/pdf/EPA00016_uj_forras_2018_06_038-045.pdf, 2022. 04. 05.

nyilvántartási papírjait. A Matula egy, a külvilágnál ideálisabb, szervezettebb alternatív valóságot alkot meg, amit a zárt közösség formális és informális szabályzata befolyásol. Vallási keretek között működik, militáns típusú struktúrában (meghatározott szabályrendszer, tanulási rend, öltözködési, testnevelési szokások jellemzik). Egyszerre jelöli a kiemelkedést a nemzetből (a hátrányos helyzetű, vidéki családból származó tanulók számára), illetve az elrejtőzést (Gina és a háborúban problémás származású növendékek számára). Az intézetben a különféle szociális háttérrel, kontextussal rendelkező személyek kerülnek egymás mellé, az iskola viszont olyan térként működik, ami hermetikusan elzár minden előző kontextust, és érintkezés esetleg a város helyszíneivel, annak lakóival és más iskolákkal lehetséges.⁹⁶

Nagy Csilla írása a *Tér- és testpoétika Szabó Magda Abigél című regényében*, amiből megtudhatjuk, hogy a diákok igazodnak az iskolai előírásokhoz, aminek réseibe viszont beleírják egyéni hagyományaikat, apró élvezeteiket, játékaikat – vagyis a csoportidentitást a felnőttek világával szemben létrehozó gesztusaikat. A közösséghez való idomulás elvárása evolúciós kritérium: az állatvilágban is előfordul, hogy a gyengébb, a külsődleges jegyeiben másmilyen, vagy a csoporton belüli hierarchiát nem toleráló egyedet kirekesztik. Vitay „árulása” a terráriummal kapcsolatosan azért vezet kiközösítéshez, mivel a belső, informális szabályokat hagyja figyelmen kívül.⁹⁷

Nagy Csilla írja tanulmányában, hogy az engesztelés fázisai (a postán kapott sütemény, amit az osztály nem fogad el, helyette „eltemeti” kertészkedés alatt; a Hajda úr cukrászdájában rendelt torta, amit ugyan elfogyasztanak a diákok, viszont aztán perselypénzből ki is fizetik) – ezek az étkezés vagy a táplálék kultúrtörténetében megjelenő tiltásokat is felelevenítik.⁹⁸

Az elbeszélő végig úgy láttatja a történéseket, ahogy az Gina tudatán átszűrődik. Így az olvasó maga is csupán annyit érzékel belőlük, amennyit egy tizennégy éves lány képes megérteni. Így a történetbefogadó sem spórolhatja meg a főszereplő tévedéseit. Ha ő félreismer egy-egy karaktert, esetleg nem ért meg bizonyos helyzeteket, akkor az olvasók sem lehetnek sokkal okosabbak nála. Az elbeszélő egyes helyzetekben azonban mégis maga mellé emeli a befogadót. Retrospektív elbeszélői közlések közbeiktatásával időbeli távolságot hoz létre olvasó és szereplő, a regényidő illetve a befogadás ideje között.

---

⁹⁶ Nagy Csilla: *Tér- és testpoétika Szabó Magda Abigél című regényében*, http://epa.oszk.hu/00000/00016/00233/pdf/EPA00016_uj_forras_2018_06_038-045.pdf, 2022. 04. 05.

⁹⁷ Nagy Csilla: *Tér- és testpoétika Szabó Magda Abigél című regényében*, http://epa.oszk.hu/00000/00016/00233/pdf/EPA00016_uj_forras_2018_06_038-045.pdf, 2022. 04. 05.

⁹⁸ Nagy Csilla: *Tér- és testpoétika Szabó Magda Abigél című regényében*, http://epa.oszk.hu/00000/00016/00233/pdf/EPA00016_uj_forras_2018_06_038-045.pdf, 2022. 04. 05.

Rávilágít homályos részletekre, előre vetít későbbi történéseket, megfogalmaz olyan fordulatosakat, melyeket Gina életkorából fakadóan nem fogalmazhat meg a regény idején belül.⁹⁹

„Sok-sok év múlva, amikor mindaz, ami az erődben történt, múlt volt már, háborús emlék, történelem... úgy emlékezett arra a légvédelmi gyakorlat éjszakájára következő időszakra, mint élete legszebb idejére. ... egyszer csak azon kapta magát, hogy ... az iskola fekete-fehérsége nem riasztja már, alacsony ívei alatt békésen alszik.”¹⁰⁰

Kelet-Magyarország legrégebbi iskolavárosa, Árkod a Matula püspökről elnevezett református leánynevelő intézet lesz az új otthona Vitay Georginának. Ezek róla a főszereplő első benyomásai:¹⁰¹

„Zömök, rideg, fehér. Pici ablakai vannak, vassal pántolt kapuja, az ablakain meg rács. Rettenetesen régi hely lehet, és nem is olyan, mint egy iskola. Máshoz hasonlít. Leginkább olyan, mint egy erőd. (...) A kislány megint azt érezte, hogy itt a fehér valahogy fehérebb, mint máshol, és hogy a karcsú, fürge és zsúfolt Pest után itt minden köpcös, tágas és üres, a folyosókon semmi dísz, csak némi virág a falakon arany betűs bibliai idézetek sora, fekete kartonokon. Az első emeleten, az igazgatói iroda bejárata felett óriási címer függött, az is zömök volt, és nyilván csak azért nem fekete vagy fehér, mert egy címer mégsem állhat csak ebből a két színből. Arany háttér előtt két kéz kulcsolódott imára a pajzson, valami zsoltár vagy biblia körül, és a kezek fölött félkörben szavak futottak végig: Non est currentis. Gina elég jól tudott latinul, tanult is harmadikos kora óta már, de nem tudta lefordítani, amit látott, így együtt valahogy nem volt értelme a három szónak.”¹⁰²

A fentebb olvasható idézetből észrevehető, hogy a főhős számára milyen idegen és komor ez a közeg. Börtönnek látja, felfoghatatlan és idegen világnak. Nem véletlen, hogy nem érti az idézetet, mint ahogy később új közegének tradícióit sem, és jó darabig azt sem, mi történik vele. Akárcsak Ottlik Géza *Iskola a határon* című művének egyik főszereplője, Bébé.¹⁰³

A magyar és a világirodalomban is a regények sorában megtaláljuk az iskola motívumát. Ide tartozik Goethe, Musil vagy Móricz Zsigmond *Légy jó mindhalálig* című

---

⁹⁹ Kercksmár Mónika: Szabó Magda – Abigél, http://realj.mtak.hu/11307/40/MRN_2005_5_6_november.pdf, 2022. 04. 07.

¹⁰⁰ Szabó Magda: Abigél, 1997, 75, Móra könyvkiadó

¹⁰¹ Kercksmár Mónika: Szabó Magda – Abigél, http://realj.mtak.hu/11307/40/MRN_2005_5_6_november.pdf, 2022. 04. 07.

¹⁰² Szabó Magda: Abigél, 1997, 10, Móra könyvkiadó

¹⁰³ Kercksmár Mónika: Szabó Magda – Abigél, http://realj.mtak.hu/11307/40/MRN_2005_5_6_november.pdf, 2022. 04. 07.

műve. Az *Abigélben* megjelenő iskola viszont különbözik az előbb említett művek bármelyikének iskolaképétől. A Matula egy keresztyén iskola, pedagógusai tudják, hogy maguk is tanítványok, Krisztus tanítványai. Erélyességük nem lehet öncélú, és következetességük sem válhat irgalmatlansággá, mert nemcsak növendékeikkel szemben támasztanak magas követelményeket, hanem maguk is szigorú erkölcsi mérce szerint próbálnak élni - még ha ez nem is teljesül mindig.¹⁰⁴

Kercsmár Mónika a következőképp fogalmaz tanulmányában: „ebben az iskolában is vannak hagyományok, ilyenek például Horn Mici uzsonnái – amelyeken részt venni természetesen csak a felsősök kiváltsága -, a csodatévő Abigél legendája vagy a férjhez menetel. Azonban a hatalmaskodás, az alsóbb évfolyamos tanulók megalázása vagy a gyengék kihasználása szóba sem jöhet. A felsőbb évesek itt inkább segítik a fiatalabbakat, és tanácsokkal látják el őket.”¹⁰⁵

Az intézményben a követelmények magasak, a pedagógusok, illetve az egész személyzet is megvesztegethetetlen. S bár a növendékek egyenruhájukat szájalmasnak érzik, az állami iskolások szent hurkáknak gúnyolják őket, ennek ellenére büszkék arra, hogy ide járhatnak. Az iskolához tartozásukat úgy élik meg, mint egyfajta kiváltságot.¹⁰⁶

Kercsmár Mónika írásában így fogalmaz: „ez az iskola – akárcsak a Matula mintájául szolgáló debreceni Dóczy Intézet, Szabó Magda iskolája – valóban az életre készít fel. Aki ezt kijárja, az egyrészt életre szóló társakra lelt, másrészt az évek során beléivódott keresztyén erkölcsi alapelvek révén olyan belső tartásra, önuralomra és alázatra tesz szert, hogy bármely élethelyzetben összeroppanás nélkül meg tud állni.”¹⁰⁷

---

¹⁰⁴ Kercsmár Mónika: Szabó Magda – Abigél, http://realj.mtak.hu/11307/40/MRN_2005_5_6_november.pdf, 2022. 04. 07.

¹⁰⁵ Kercsmár Mónika: Szabó Magda – Abigél, http://realj.mtak.hu/11307/40/MRN_2005_5_6_november.pdf, 2022. 04. 07.

¹⁰⁶ Kercsmár Mónika: Szabó Magda – Abigél, http://realj.mtak.hu/11307/40/MRN_2005_5_6_november.pdf, 2022. 04. 07.

¹⁰⁷ Kercsmár Mónika: Szabó Magda – Abigél, http://realj.mtak.hu/11307/40/MRN_2005_5_6_november.pdf, 2022. 04. 07.

3.2. A családregegy műfajának szétírása a Réгимódi történetben

A regény keletkezése

Kónya Judit a következőképp fogalmaz Szabó Magdáról szóló tanulmányában: „az élmény anyag, amit Szabó Magda, mint minden művelt és tudatos író, műveiben földolgoz, nem mindig közvetlen élmény, hanem gyakran másodlagos, olvasmányokra visszavezethető. Igen erős és jellegzetes - modern - olvasmány-élményeket figyelhetünk meg mindjárt első regényeinek fölépítésében: egyik hazai kezdeményezője a hagyományos műfaji struktúra fölbontásának. Legújabb kezdeményező kedve más világirodalmi törekvésekhez kapcsolódik: a tényeket, dokumentumokat előtérbe állító irányzathoz. Ebben a szellemben fogant a *Réгимódi történet* című új műve, amelyben komoly tényfeltáró kutatómunka alapján édesanyja és nagynya életének történetét dolgozta föl.”¹⁰⁸

Magyari Imre tanulmányából megtudhatjuk, hogy az író kezdettől fogva viaskodik az idővel, meg szeretné benne óvni, aki vagy ami a számára a legbecsesebb vagy a leggyűlöletesebb: a szülővárost, szereplőket, epizódokat, mozdulatokat, hangokat. Leginkább azokat óvja, akik a legfontosabbak voltak: a szüleit. Szabó Elek és Jablonczay Lenke egy-egy jellemvonása, gesztusa számos esetben felbukkan a műveiben.¹⁰⁹

A *Réгимódi történet* családregegy, s mint a valódi családregegyek, korrajz is; a XIX. század második feléről és századunk első két évtizedéről. A középpontban Jablonczay Lenke található, övé a legterjedelmesebb, a mű több mint felét kitevő fejezet, de az alakok óriási galériája révén az „úri társadalom”-ról kapunk tabló- és közelképeket egyaránt. Önálló fejezet szól Jablonczay Lenke apjáról és anyjáról is, s ezekbe van szöve az ősök históriája. Világuk ismerős már Móricz, Krúdy, Kaffka alkotásaiból, itt azonban valóságosabb a kép: hiszen nagyobb már a távlat, elmarad Móricz kritikája, Krúdy átstilizálása, Kaffka nosztalgiája.¹¹⁰

Szabó Magda *Ne félj* című írásában így nyilatkozik: „végigjártam a régi ismerősöket, anyám kortársait, soha nem ismert rokonokat, felkutattam a régi krónikákat, a plébániák irattárát, kölcsönkértem a féltve őrzött naplókat és a nagynénik levelesládáit. Lassanként kibontakozott előttem az egész, irtózatoss történet. Az árva, nagyszülők nevelte, zárdába kényszerített Jablonczay Lenkéről, akinek mindene megvolt, – csak éppen elvették a gyerekkorát, megfosztották a fiatal lányokat megillető örömeiktől, szárnyát szegték

¹⁰⁸ Taxner Ernő: Jelenkor. 1978/5., 466.

¹⁰⁹ Magyari Imre: Alföld, 1977/10., 70.

¹¹⁰ Magyari Imre: Alföld, 1977/10., 70.

szerelmének, megbénították rendkívüli adottságait. Nem lett belőle sem író, sem muzsikus, pedig annak született. Még a tanítást is félbe kellett hagynia, mert ezt kívánta tőle a hagyomány, a környezet. Anyám életének sötét mozaikkockái mögött feltárult az illúziókkal megszépített századforduló egész iszapos, riasztó valósága.”¹¹¹

Az író a fent említett tanulmányában beszámol arról is, hogy édesanyját saját gyötrelmes tapasztalatai felvértezték a hányattatások ellen. A rabtartó családdal szemben támadt felháborodása megerősítették abban a hitében, hogy kell lennie másfajta családnak is. Valódinak, ahol mindenki szabad. Ahol nem a gyermekeknek róják fel a felnőttek vétkeit, ahol élvezet gyerekek lenni. És ő, akinek kevés öröme volt a házasságában, az anyaságnak szentelte életét.¹¹²

---

¹¹¹ Szabó Magda: Ne félj! Beszélgetések Szabó Magdával, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Ne_felj_-798, 2021. 04. 20.

¹¹² Szabó Magda: Ne félj! Beszélgetések Szabó Magdával, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Ne_felj_-798, 2021. 04. 20

Recepciótörténeti áttekintés

„A gyűlölet és a szeretet, az elutasítás és az odaadás ellentétessége helyett egyre inkább a kiegyenlítő szemlélet válik meghatározóvá, nemcsak a megérteni, hanem a megbocsátani tudás is” – olvashatjuk Soltész Márton tanulmányában Vasy Géza szavait.

113

„Be kell vallanunk, hogy a *Régimódi történet* íróilag szubjektív szintjét, a feltárulkozást, a gátlástalan igazmondás különlegességét tartjuk a könyv egyik legfőbb erényének. Az ütközetet, melyet az írónak saját magával kellett megvívnia, az indulatoktól, megrogzódésektől mentes objektív igazság jegyében” – állapítja meg Kónya Judit Soltész tanulmányában.¹¹⁴

Keresztury Dezső írja tanulmányában, miszerint a *Régimódi történet* szerteágazó korrajzot ad, azonban nem terebélyesedik műveltségtörténeti példatárrá, sokágú történésben fonja össze sokféle szereplőjének sokféle sorsát anélkül, hogy áttekinthetetlenül burjánzóvá tenné a mű sűrű vegetációját; jellemrajzokat ad, de a körvonalak kiszínezését rábízta az olvasóra; beszélteti szereplőit, viszont ezzel inkább csupán eleveníti epizódjait, anekdotázás nem történik. A környezetrajz, az életképek, az alakok hajdani ismerősök; nemcsak a családtörténetek személyes tapasztalatából, de az irodalomból is; az impulzus hitele, a társadalombírálat komolysága, a diszkrét távolságtartás egyénivé, vagyis a maguk módján lendületessé varázsolják az irodalmi ösképeket.¹¹⁵

Kocsis Rózsa tanulmányában olvashatjuk, hogy Szabó Magda regénye beletartozik abba a dzsentriproblémával foglalkozó XX. századi irányzatba, amelyik Móriczon, Kaffkán, Babbitson, Krúdyn, Németh Lászlón stb. keresztül van jelen irodalmunkban, és ennek a csoportnak, majd töredékének a befejező korszakát szemlélteti. A *Régimódi történet* hasonló kérdéskört és körülbelül azt az időszakot eleveníti fel, mint Kaffka Margit *Színek és évek* című műve. Pórtelky Magda és Jablonczay Lenke „története” majdnem megegyező. Joggal vetődhet fel, hogy az említettek után lehetséges-e még újat mondani

---

¹¹³ Soltész Márton: Szabó Magda - Régimódi történet, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/regimodi-tortenet>, 2022. 04. 17.

¹¹⁴ Soltész Márton: Szabó Magda - Régimódi történet, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/regimodi-tortenet>, 2022. 04. 17.

¹¹⁵ Keresztury Dezső: Régimódi történet, http://epa.oszk.hu/03000/03040/00133/pdf/EPA03040_szinhaz_1978_03_001-003.pdf, 2022.04.20.

erről a világról. Szabó Magda *Régimódi története* azt igazolja, hogyha új igénnyel és új módon szól róla az író, akkor a válasz igen.¹¹⁶

Hogyan olvassák ma az adott regényt?

Soltész Márton írja tanulmányában, miszerint a *Régimódi történet* első fejezete (*Kanna, hattyúkkal*) összekapcsolja a mű elbeszélőjét a Szabó Magda nevű íróval, tehát valóságvonatkozást hoz létre, amikor a regény ötletgazdájaként a Szépirodalmi Kiadó vezetőjét, Illés Endrét nevezi meg. Ugyanez a hang *A szkéné* című második fejezetben a cselekmény földrajzi-kultúrtörténeti terének bemutatását taglalja – sokszínű és részletgazdag betekintést nyújt az egykori Békés és Hajdú vármegyék világába, szociális sokféleségébe.¹¹⁷

„Hegyes bajszú hontaták, snájdig tisztí patkányok, illemmosolyú szüzececskék, bonvivánléptű, pökhendi lakkcipők, nyikorgó nevetésű tántik, tolókoksis grószik és stüszivadász hetykeségű onklik rémítő operettlibrettóját látjuk – arcokba, mozdulatokba, alakokba írtan, tüntető feleslegességükbe festve”- olvashatjuk Belohorszky gondolatait Soltész Márton tanulmányában.¹¹⁸

Soltész Márton szerint a szűken vett családtörténet, a levelekből, naplókából, fényképekből és egyéb személyes dokumentumokból rekonstruált „magyar Buddenbrook” a *Dramatis personae* (‘drámai szereplők’) című harmadik, mindkét korábbinál terjedősebb szövegrész három portréjában (Jablonczay Kálmán, Gacsáry Emma, Jablonczay Lenke) bontakozik ki.¹¹⁹

„Egyszerre családregény s dokumentumregény, amely több generáció sorsát-históriáját vetíti elénk, ugyanakkor »régimódi történet« is, hiszen a 19. század végének, a »szekuritáskorának« egyedülálló atmoszféráját árasztja. Az asszonysors tematikáját elsőként exponáló Kaffka Margit-i hagyományhoz kapcsolódik, miközben a dédanya figuráján keresztül a *fin de siècle*, a századvég regényvilágának központi szociális problémakörei nyernek ismét aktualitást”- olvashatjuk Soltész írásában.¹²⁰

---

¹¹⁶ Kocsis Rózsa: Szabó Magda Régimódi története, http://tizzataj.bibl.u-szeged.hu/216/1/tizzataj_1978_003.pdf, 2022. 04. 20.

¹¹⁷ Soltész Márton: Szabó Magda - Régimódi történet, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/regimodi-tortenet>, 2022. 04. 17.

¹¹⁸ Soltész Márton: Szabó Magda - Régimódi történet, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/regimodi-tortenet>, 2022. 04. 17.

¹¹⁹ Soltész Márton: Szabó Magda - Régimódi történet, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/regimodi-tortenet>, 2022. 04. 17.

¹²⁰ Soltész Márton: Szabó Magda - Régimódi történet, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/regimodi-tortenet>, 2022. 04. 17.

Soltész Márton szerint az édesanya életrajzába oltott sajátos önéletrajz, Jablonczay Lenke „prózaportréja” 1884-ben veszi kezdetét, központjában Rickl Mária (1842–1915) alakjával, aki a magyar irodalom iradatlan erejű asszonyhőseit, Babits Cenci nénijét (*Halálfiái*) s Gion Nándor Rézijét (*Latroknak is játszott*) eleveníti fel. Az elismerésre méltó s félelmetes mátriárka életének tragédiája a kalmár-életelv s a dzsenti-tempó kibékíthetetlen ellentétéből ered – férjében s fiában, e két pazarló, részeges úri ivadékból egyként csalódnia kell; sírig tartó megvetés, kiközösítés lesz e „kanok” állandó osztályrésze.¹²¹

---

¹²¹ Soltész Márton: Szabó Magda - Régimódi történet, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/regimodi-tortenet>, 2022. 04. 17.

Családtörténet

Taxner Ernő tanulmányában így nyilatkozik: „Szabó Magda olvasóinak talán fölösleges hangsúlyozni, hogy a *Régimódi történetben* szó sincs nosztalgiaíróról, szó sincs a múlt idealizálásáról és visszavágásáról. Ellenkezőleg: az író célja a kiábrándítás. Az, hogy szeretettel nyúl témájához, történelmi és lélektani tudását fölvonultatja hősei lehető legalaposabb megértése érdekében, az semmit nem változtat szándékán.”¹²²

Taxner Ernő szerint az a szeretet és mély empátia, amivel az író az egyes emberek sorsát, közvetlen környezetüket és tágabb hazájukat kémleli, végső soron érzelmileg és logikailag egyúttal mélyíti a szabadságharc bukásától az első világháború végéig terjedő korról mondott erélyes bírálatát. Ennek a bírálatnak a centrumában az az akkor középosztálynak nevezett társadalmi osztály áll, melynek történelmi tragédiája, hogy gazdasági helyzetét és közszellemét nézve sosem tudott polgársággá átalakulni. Soha nem tudott a feudalizmus keretei között létrejött világszemlélet és életmenet kereteiből kitörni, sohasem tudott még a kapitalizmus hazai térnyeréséhez sem idomulni.¹²³

Taxner Ernő szerint ebben a képletben rejlik azoknak a tragikus történéseknek a közös magva, amelyeket a műben Jablonczay Lenkének és családjának kellett eltűnnie. A *Régimódi történet* tragédia sorozata akkor veszi kezdetét, mikor a sokszínű tehetséges, korszerű műveltségű, modern képzettségű idősebb Jablonczay Kálmánt elsodorja a dzsentr Magyarországon pazarló közszelleme. Nem arról van szó, hogy a IV. Béla királyig visszavezethető családjának vérében van a felelőtlenség, mivel apjában még meg volt az akarat és a gyarapító erő. Kora áldozata ő, azé a korszemléte, amely régen megfeledkezett már Kölcsey „Hass, alkoss, gyarapíts” jelszaváról, megveti a munka, az igyekezet tiszteletének polgári elvét és az ehhez kapcsolódó életeszmenyeket. A kor hőse a vigadozó, ivó, kártyás, pénzt szóró „igazi úr” - előkelő, nemesi névvel, a hétköznapi élet valóságának figyelmen kívül hagyásával.¹²⁴

„Amikor az ennek a szellemnek a neveltjeként élő Jablonczay Kálmán elbukik, tönkremegy, az addig büvölten vele sodródó kereskedő lány, Rickl Mária okkal gondolja, hogy mindezért a rideg, racionális, de alapjában véve korszerű és reális polgárerények mellözése a felelős. Az életüket alapjaiban megrázó anyagi csőd után lélektanilag érthetően esik túlzásba, és követeli meg családját mindennapi életében abszurd szigorúsággal a polgári életfölfogáshoz való alkalmazkodást. Saját és hozzátartozói érzelmi életének teljes

¹²²Taxner Ernő: Jelenkor. 1978/5., 466.

¹²³ Taxner Ernő: Jelenkor. 1978/5., 466.

¹²⁴Taxner Ernő: Jelenkor. 1978/5., 466.

megnyomorításával fizet azért, hogy biztosítani tudja viszonylagos jólétüket” – olvashatjuk Taxner Ernő tanulmányában.¹²⁵

Taxner Ernő szerint Szabó Magda regényében innen kezdve a megrendítő történések sora lélektanilag törvényszerű. Törvényszerű, hogy az elkényeztetett ifjabb Jablonczay Kálmán szerencsétlen házassággal végződő kalandba bonyolódjék; hogy egy a maga erélyes, anyagi, szerény falusi értelmiségi környezetéből a dzsenti szín pompás, pazar, örömtelinek látszó világába vágyó lány vetesse el magát vele feleségül; hogy a két, pénzzel bánni nem tudó, a józan polgári életmód ellen lázongó fiatal hamar tönkremenjen; hogy az erőtlén férfi soha többé talpra állni ne tudjon, az erősebb asszonyt pedig a kor viszonyai gátolják az önálló otthon teremtésének igényében. Így lesz a kis Jablonczay Lenke „eleven szülők árvája”, hosszú ideig csupán zálogtárgy a fia „megmentéséért”, gyűlölt menyé megalázásáért harcoló nagyanyja kezében.¹²⁶

„1889 márciusában, mikor Lenkét leemelik a kocsiról a Kismester utcai ház előtt, egy a sírástól és kétségbeeséstől szinte ellenállás nélkülre kimerült négyéves gyermeket állítanak talpra a nagy, felül cikkelyes, félkör alakú üvegben végződő kocsibejáró előtt. Anyám emlékezete megőrizte ezt a pillanatot, olykor fel is idézte, elbámultunk a képek késélességén. Melinda-Gizella korántsem emlékezett erre a megérkezésre olyan pontosan, pedig tizenhat esztendő nagylány volt már, másra, látszólag lényegesebb dolgokra figyelhetett. Anyám megérkezése nyilván mindenkinek mást jelentett Rickl Mária házában, dédanyámnak valami diadalfélét, mert aligha lehetett kétsége afelől, mit érezhet a semmirekellő meny és a gyöngye fiú ebben a pillanatban. Kálmán meghunyaszkodása mégiscsak arra mutatott, ha a lányát odaadta, majd odaadja előbb-utóbb az anyagi biztonságért Gacsáry Emmát is, és egy megfelelő házassággal még mederbe terelhető élete kanyargós folyója” – olvashatjuk a regényben.¹²⁷

Taxner tanulmányában olvashatjuk, hogy itt szerez aztán Lenke életreszóló lelki sebeket. Az, hogy családja és a körülmények megghiúsítják önmegvalósításának mindegyik kísérletét (művésszé válását, szerelmi házasságát), az már olyan következmény, aminek elkerüléséhez adott körülmények között majdnem csodára lett volna szükség. A legtöbb, amit a családja és a kor béklyóiban vergődő, jobb sorsot érdemlő Jablonczay Lenke

---

¹²⁵ Taxner Ernő: Jelenkor. 1978/5., 466.

¹²⁶ Taxner Ernő: Jelenkor. 1978/5., 466.

¹²⁷ Szabó Magda: Régimódi történet, <https://reader.dia.hu/document/Szabo-Magda-Regimodi-tortenet-905>, 2022. 04. 23.

megkaphat: a nagy szerelem nélküli házasság - egy problémákat előidéző hibákban és jókedvet szerző erényekben egyúttal gazdag férfi mellett.¹²⁸

Taxner Ernő rávilágít írásában, hogy a pedagógusi diplomát szerzett, művészi beállítottságú Jablonczay Lenke és az ugyancsak sokoldalúan tehetséges Szabó Elek, Debrecen városi tisztviselő házasságában olyan családok egyesülnek, melyeknek tagjai - Szabó Magda szavaival - „keresztül-kasul jártak egymás életének helyszínein”. Az egymásba fonódó különböző szálak Magyarország egy sajátos tájegységéhez kötöttek, s a páratlan történet a Tiszántúl különleges világába, tradícióiba, szellemébe ágyazott.¹²⁹

Fülöp László írja tanulmányában, miszerint Szabó Magda egy helyen arról tünődik, hogy a vidéki helyszínt nem ismerők, a tőle távolabb élők a megjelenített környezetet általában valami „együgyű és naiv tájnak képzelik”, szelíd és harmonikus életek gyűjtőhelyének gondolják. A regényábrázolás mindennek az ellentétéről beszél, széttöri a „provinciális idill” és a századvégi-századeleji „aranybéke” történetét, hamis elgondolását. A „szkéné” közepén a város, Debrecen van, nagyrészt itt kanyarog a cselekmény, mely igazában a drámák és viszontagságok légkörében játszik, semmiféle rokonságot nem tart az idilli derű világával.¹³⁰

„A Kismester utcai ház több volt lakóhelynél, Bernarda rettenetes otthona volt, vad szenvedélyek melegágya, iszonyú színpad. (...) Soha életük egyetlen színtere nem lett többé olyan reális sem válságaik, sem boldogságuk időszakában, mint amilyen a Kismester utcai ház volt, a csukott spaletták mögötti kormos szenvedéllyel.”- olvashatjuk az író nő regényében.¹³¹

Fülöp László szerint a regényben a kapcsolatokba folytonosan belejátszik a gonoszság, az engesztelhetetlen viszálykodás, a „mitológiai harag”. Sorsszerű csapásokat állnak ki, iszonytató kényszerűségek hálójában vergődnek, sötét előítéletek, menthetetlen ballépések és nyomasztó gyötrelmek terhét veszik magukra a karakterek.¹³²

Beholorszky Pál *A magyar romlás virágai* című tanulmányában írja, hogy szemléljük meg az elemzett erők és akarati frontok valódi harcának formáit és folyamatát, a benne érvényre jutó s még oly sokáig életképes elvi tendenciát. Az önáltatás összetett mechanizmusát, sorvasztó „vis vitálisát”. Mert az a módszer, ahogyan Rickl Mária valami újkori vallásháború jegyében szeretné megvívni a maga egészen más gyökerű küzdelmét a

---

¹²⁸ Taxner Ernő: Jelenkor. 1978/5., 466.

¹²⁹ Taxner Ernő: Jelenkor. 1978/5., 466.

¹³⁰ Fülöp László: Kritika, 1978/2., 25.

¹³¹ Szabó Magda: Régimódi történet, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Regimodi_tortenet-905, 2022. 04. 23.

¹³² Fülöp László: Kritika, 1978/2., 25.

menyjelölttel, olyan kórság jele, amely túlmutat ezen a páratlan történeten, s túlnő magukon a vetélytársakon is. Csakhamar kiderül; hogy a könyörület és részvét vallásának, a kereszténységnek igaz szelleméből semmi sem maradt már a Rickl Máriák és Bányay Rákhelek lelkében, s a fennen hirdetett és mindenre végső érvnek jó vallási meggyőződés a könyörtelenül világi érdekharc száználmas fegyvertárát gazdagítja csupán.¹³³

„A nászasszonyok találkozásának nincs már élő tanúja, de a jelenet rekonstruálható. Két élet hite, vágya, célja, eredménye omlott össze egyazon pillanatban, Bányay Rákhel éppolyan gyűlölettel nézhette Jablonczay Kálmán anyját, mint Rickl Mária azt, aki a Gacsáry lányt felnevelte. Egy fejletlen ítélőképességű, rajongó csitri elrabolta a fiát s a fiával együtt minden további reménységét, Iunior most majd elemében lesz, szórhatja a pénzt két marokkal, prédálhat, amíg van miből. Tanulni nyilván nem fog soha többé, dolgozni hasonlóképpen nem, legalább púpos volna a Gacsáry lány, aki szorítaná a pénzesláda kulcsát, hogy a forintok fogytán ott ne maradjon egyedül, de szép, olyan szép, hogy az külön sértés, a három Párka olyan lesz mellette, mint három molypillangó. Senior, aki a Sárreéten kezd el betegeskedni, majdnem olyan undorító a Rickl Mária szemének, mint a fia, akit elveszített; halott Senior, halott Iunior is, és bár halott lenne a lány, aki mindezt rájuk idézte, aki engedett a hazug kölyök könyörgésének, a kálvinista próféta céda unokája.”¹³⁴

Beholorszky Pál úgy gondolja jól sejtetik ezek a mondatok s főképp a gondolatmenet a készülő poklot, de megint egy beszédesen sokjelentésű késleltetés a történetben – jobban mondva: magában a valóságban -, hiszen látszatra gondtalan, örömteli időszak következik, pénz egyelőre van, a költekező kedvben pedig eddig se volt soha hiány, a duzzogók meg duzzogjanak csak, amíg meg nem elégelek: lám, milyen igazságos is az élet, s milyen csintalan eközben, mindenkinek mindenből épp annyit juttat, amennyi a lelke térfogata hozzá. A millennium előtti fővárosban megkezdődik a gyönyörhajsza: boltokban, utcán, kártyaasztalnál, mulatságokon, bálokban, lóversenyen vagy akármi alkalmi rendezvényen - egyre megy! S hogy a pénzből így mégse futhatja örök időnkig, a meglobosodott virtus azzal most semmit se foglalkozik, hiszen ehhez a sajátos eleganciához az a bőkezűség is bizonyosan hozzátartozik, hogy amit számolatlanul kapott, hasonlóan adjon túl is rajta – aztán meg majd csak lesz valahogy. De ez a mondat még ilyen hányaveti magabiztosan se hangzik el voltaképpen, mert a Kálmán-forma emberek

---

¹³³ Beholorszky Pál: Irodalomtörténet, 1997/28., 363-364.

¹³⁴ Szabó Magda: Régimódi történet, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Regimodi_tortenet-905, 2022. 04. 25.

életélvező hajthatatlanságukban valahogy mindig inkább előtte vannak valaminek, semhogy „utána” lennének bárminek is. Az „utánam az özönvíz” mentalitása olyannyira vériükké vált a Jablonczayaknak, hogy csaknem kegyeletsértés lenne etikai síkon valamit is felelősségre vonni rajtuk.¹³⁵

Beholorszky Pál szerint Szabó Magda finom írásművészete többszörösen is rávilágít, kihangsúlyozza, hogy most neuralgikus ponthoz érkeztünk az eseménymenetben, mert mielőtt az elkerülhetetlen leépülés, a legalább ilyen szembetűnő tönkremenés kálváriájának meséjébe belekezdene, elénk fest egy derűs képet a mulandó jókedv s a még mulandóbb báj könnyed, de balsejtelmű akvarelljét.¹³⁶

„Mindenki boldog, mindenki jól mulat, kellemesen él, még a dajka is, aki nélkül Emma sosem utazik, de akire azért nem hagy semmi fontos tennivalót, Emma maga szoptat, maga étet is, legyen akármilyen álmos, ha valamelyik gyereket betegen kell otthon hagynia, megszökik a színházból, a kártyaasztal mellől, s hazaoson, vidám lepkeéletéhez úgy hozzátartozik kisfia és lánya, mint haja szálló fürtjei” – olvashatjuk a *Régimódi történetben*.¹³⁷

Beholorszky Pál hívja fel rá figyelmünket, hogy a regényben a tünékeny képet pedig hamarosan a legzordabb valóság váltja föl: egy négyéves kisgyermek, Jablonczay Lenke életére zuhan mindannak súlya, amiért ezt a sokjelentésűen derűs pillanatot végleg száműzöttnek kell éreznünk. Rickl Mária inkvizíciós logikájú bosszúja, a szituatív gyermekrablás, mindenképpen meghatározó történés Jablonczay Lenke sorsútjában, mert nincs későbbi életének olyan konfliktusa, aminek gyökereit keresve ne idáig, a békességből kifosztott gyermekségig kellene leásnunk a múltban.¹³⁸

Beholorszky Pál szerint „a kétségbeeséstől szinte ellenállás nélkülire kimerült” kicsi, mire fölocsúdik, az ismeretlenben, a közöny sorvasztó otthontalanságában találja magát, de még csak mi gyanítjuk, hogy megválthatatlanul. Hiszen csak a könyörület vagy szülei anyagi helyzetének jobbra fordulása segíthetne, de mindkettőre hiába vár. Nincs más megoldás, minthogy alkalmazkodik, s a maga kis gyermekagyával igyekszik kiismerni a komor falak közötti puszta vegetálásában is erőszakos „családi” együttes idült szokásrendszerét. Arról pedig sejtelve sincs, hogy az őt körülvevő lélekidomárok szemében lénye nem is magával azonos, hanem anyjával, a megvetett Gacsáry Emmáéval,

---

¹³⁵ Beholorszky Pál: Irodalomtörténet, 1997/28., 364.

¹³⁶ Beholorszky Pál: Irodalomtörténet, 1997/28., 364.

¹³⁷ Szabó Magda: Régimódi történet, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Regimodi_tortenet-905, 2022. 04. 25.

¹³⁸ Beholorszky Pál: Irodalomtörténet, 1997/28., 365.

aki egy életre odavetette ezeknek a lélekre sújtva érkező pillantásoknak, s a hajdani gyűlölet igazoló történéseit most rajta újrakereső nősténytigribosszúnak. Mert monomániás elvakultságában már nincs vele tisztában senki, tulajdonképpen mit is tesz, amikor a kislányt választja a mítoszi gyűlölet médiumául.¹³⁹

„Minden kisgyerek vonzódik az állatokhoz - megfejthetetlen ösztön vezeti őket ehhez a hozzájuk hasonlóan titokzatos világhoz, melynek nincsenek szavai a panaszra vagy az öröme, s ezért önmegnyilvánítása egésze a teste gesztus-nyelvére kell hogy hagyatkozzék. Nehéz lenne pontosan megrajzolni a folyamatot, melyben a gyerekek ötletei keletkeznek, de amit például a kis Lenke most elkövet, annak oly egyszerű lehetne még a legzordabb felnőtt szemmel is a megfejtése, hogy csak eldermedünk a tortúrán, amit a gyilkos értetlenség végbevisz vele válaszul” - írja tanulmányában Beholorszky Pál.¹⁴⁰

Beholorszky leírta tanulmányában, hogy a regényben az egyik macska megkölykedzik, és Lenke elképedve a látványon, a maga gyér eszközeivel mindjárt részt is venne a csodában, „megfürdeti, azaz szépen az esővízes hordóba eresztí a magatehetetlen apróságokat”. Amikor rabtartói felfigyelnek rá, mit tett, gyilkosnak nevezik, majd végső megtorlásul ágya elé teszik a holttesteket. A teremtett gyermeki riadtságnak s a „szülői” kegyetlenségnek még pontosabb, még naturálisabban iszonytató leírását csak Dosztojevszkijnél találhatjuk.¹⁴¹

„»Ni, a kis gyilkos – mondta Ágnes a négyéves gyerekeknek –, ni, az anyja lánya, ni.« Lerakta az iszonyodó gyerek lába elé a megfulladt macskákat, aztán lekiáltott a pinceablakon: »Klári, jöjjenek fel, nézzék meg, mit csinált Gacsáry Lenke!« »Jabloncay – sírt az anyám –, így hívnak engem, Jablonczay.« »Gacsáry!« – mondta Ágnes, anyám kötényébe tette a tetemeket, vigye a lakásba, mutassa meg a nagyanyjának, anyám eleresztette a kötényét, menekült. Este az ágya előtt találta a sajátságosan megnyúlt, sima holttesteket: Klári néni aznap kivételesen a lámpát is égve hagyta a szobában, hadd nézze, mit csinált, míg a család hazajön a színházból” - olvashatjuk a regényben.¹⁴²

„A torzulás visszafordíthatatlan, a konfliktusok feloldhatatlanok, a lassú felörlődés és a gyors összeomlás egyként megállíthatatlan. Szomorú és boldogtalan, szájalmas és megrendítő sorsok fuldokolnak a vidékiségben, az érdekek és megkövült szokások törvényeitől szabályozott életkeretek szorításában, a távlattalanság és beszorítottság

---

¹³⁹ Beholorszky Pál: Irodalomtörténet, 1997/28., 365.

¹⁴⁰ Beholorszky Pál: Irodalomtörténet, 1997/28., 365.

¹⁴¹ Beholorszky Pál: Irodalomtörténet, 1997/28., 365-366.

¹⁴² Szabó Magda: Régimódi történet, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Regimodi_tortenet-905, 2022. 04. 25.

embertelen életrendjében, a zártságban és alacsonyágban, a »boldog békeidők« látszatharmóniájú évtizedeiben. Vigasztalan ez a középosztályi dimenzióban elhelyezkedő élet; elidegenítő és eszméltető a máig ható üzenete” – olvashatjuk Fülöp László tanulmányában.¹⁴³

Fülöp László szerint az író korántsem valami szenttelen nyomozó és rekonstruáló, a narrátor semmiképp sem személytelen elbeszélőként van jelen a regény világában. A dokumentumregény közlésmódját és hangnemét épp az határozza meg, hogy a múltelemlés és értelmező emlékezés mindegyik szakaszában érzékelhető az írói jelenlét, a személyesség, az epikus közvetlenség. A szerző messi világra néz vissza, a távolságtérítéshez szükséges távlat birtokában, mégis értelemszerű, hogy ezt a közelebbi-távolabbi élményvilágot nem tekintheti ismeretlennek, jóval inkább örökségnek, amely valamiképp hozzátartozik, valami módon a sajátja is.¹⁴⁴

Fülöp László rávilágít, miszerint a személyes érdekelttség az elbeszélői személyesség különböző formáiban jelenik meg, izgalmasan színesítve és gazdagítva az elbeszélést, a benne megformálódó élményanyagot. A szerző beavat a regény fogantatásának és létrejöttének történéseibe, újra és újra jelzi az anyaggyűjtés folyamatának részeit, szemlélteti a „nyomozati” munkát, amelynek eredményeként végül mindannak a nyomára bukkan, amire szüksége volt az érvényes múltterítéshez. A témával való küzdelem érdekes menete bontakozik ki ebből az utalásrendszerből, mely a *Régimódi történetben* akár külön réteggként is értelmezhető.¹⁴⁵

Fülöp László szerint nem csak elbeszéléstechnikai érdekű megjegyzésekből áll össze ez a vonulat. Nem marad titkolva a személyes írói perspektíva, az érzelmi viszony, a magatartás sem. Végigkísérhetjük a feltámasztott emlékek és a megtalált tárgyi leletek — s a belőlük kifejtethető sorsok — benyomásaival szembesülő szerző útját; figyelemmel kísérhetjük az újraátélés és a megoldás örömét, az elmélkedés és az erőfeszítés feszültségeit, a szembesülés és a belátás állapotait; megtapasztalhatjuk az élményi birtokbavétel szövevényes lélektani mechanizmusát. A narrátor személyisége mintegy önálló szereplőként is föllép, s joggal érzi egyértelműnek, hogy a történetközlésbe szüntelenül beleszöje legszemélyesebb reflexióit is, nem titkolva a megrettenést sem, melyet át kellett élnie.¹⁴⁶

---

¹⁴³ Fülöp László: Kritika, 1978/2., 25.

¹⁴⁴ Fülöp László: Kritika, 1978/2., 25.

¹⁴⁵ Fülöp László: Kritika, 1978/2., 26.

¹⁴⁶ Fülöp László: Kritika, 1978/2., 26.

„A dokumentumregény-jellegnek megfelelően beszélteti az író a rendelkezésére álló forrásokat, bőségesen idézi őket, a föllelt régi szövegeket szívesen illeszti saját textusába. Levelek, egykori feljegyzések, naplórészletek, versek, novellák metszetei kapnak helyet az elbeszélésben. Jó módszer ez, szerencsés eljárás. A tartalom és a közlésmód, a szemlélet és a stílus egyaránt idézi a messzetűnt időket, a korhangulatokat, a szokásokat, a gondolkodásmódot, az értéktudatot vagy a nehezen megeleveníthető atmoszférát, amely körülvette a régmúlt periódusok szereplőit. A dokumentumok részint közvetetten segítették az alkotói munkát: eligazították a múltba merülő írókat, ismeretlen tényekre és összefüggésekre derítettek fényt, lényeges adalékokat nyújtottak az elemző szándékunknak, kiegészítették a már birtokolt elsődleges élményanyagot” – írja tanulmányában Fülöp László.¹⁴⁷

„A szerelem csalfa madár,
alig fogtad, máris elszáll,
égből szállott, éghez reppent,
egy-két tolla maradt itt lent.

A szerelem tüzes méreg,
amely mindent összeéget,
tüzes villám, ég haragja,

csak a föld, mi fenntarthatja” – idézet a regényből Iunior verseiből.¹⁴⁸

Magyari Imre tanulmányában olvashatjuk, hogy a regényben megidéződnek a nagyasszonyok, akik konokságukban soha nem állnak szóba kivaszított lányukkal, fiukkal: Bánay Rákhel, s a „mitológiai haragú” Rickl Mária; megidéződik a minden szoknyának udvarló Jablonczay Kálmán, aki megállás nélkül szórja a pénzt, hogy aztán gyötrelmes nélkülözésben éljen a családjával, s aki megbízhatatlan, szélhámos, azonban élete nagy örömeiben és bánataiban vers kerül ki az ujjai alól; megidéződik Gacsáry Emma, akinek csillaga a legmélyebbre fut: nagyapja a Sárrét egyik legismertebb embere volt, ő mégis nincstelenségben, nyomorban hal meg, morfinistaként. S kirajzolódik még sok más, felejthetetlen alak: Jablonczay Gizella, a csúnya nagynéni; Stillmungus, az értelmes zárdafőnöknő; Bartók Bella, a hű és jóhiszemű barátnő.¹⁴⁹

„Szabó Magda időszemlélete szerint az idő kettős: a tudatban nincs jelen és múlt, mert ami régen történt, az nem múlt el, hanem mindenkor hat, determinál. Ha látszólag

---

¹⁴⁷ Fülöp László: Kritika, 1978/2., 26.

¹⁴⁸ Szabó Magda: Régimódi történet, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Regimodi_tortenet-905, 2022. 04. 26.

¹⁴⁹ Magyari Imre: Alföld, 1977/10., 70.

elsüllyedt is, elég egy esemény, hogy tetszhalálából életre keltse: minden regényben ott van ez a kilátópont, amelyről a szereplők visszatekintenek. A determináló múlt nem egységében él, hanem a lényeges helyszínekben, időpontokban, epizódokban, tanítja a Katalin utca kissé erőltetett története, s Szabó Magda itt is kimerevíti a szereplők életének nagy pillanatait, melyek jelentősége mindig utólag derül ki. Rávilágít az idő, a lét félelmetes, borzongató véletleneire: hogy tér vissza egyazon mondat évtizedes különbséggel, hogy válik egy szinte taláalomra elolvasott könyv egy élet álmainak meghatározójává, hogy befolyásolja generációk életét egy apró semmisség” – írja Magyar Imre tanulmányában.¹⁵⁰

---

¹⁵⁰ Magyar Imre: Alföld, 1977/10., 71.

3.3. Család, történet, idegenség Az ajtó című regényben

A regény keletkezése

Bakó Endre tanulmányában olvashatjuk, hogy az író nő férjével együtt maga is szereplője *Az ajtó* című regénynek, legalábbis a narrátor és Szabó Magda Kossuth-díjas író nő egyes életrajzi adatai megegyeznek. (Emerenc egy alkalommal Magduskának hívja!) Az élményi inspiráció alapvetően művön kívüli szempont, vagyis másodrangú kérdés, hogy a szerző tényleg ismerte-e Szeredás Emerencet, akinek egyénisége megmozdította regényírói fantáziáját, s róla formázta a szerzeményt, vagy az író nő eljutott az elidegenült világ felfedezéséhez, s ezt a megrettenését Emerenc alakjának megteremtésével és tragikumának felfestésével tudta-akarta ábrázolni.¹⁵¹

„A regény — legtöbb alkotásához hasonlóan — önéletrajzi ihletésű, de *Az ajtóban* Szabó Magda sokkal kevésbé vonzó arcát mutatja meg. A saját hibáival is szembenéz. Eléri, hogy az olvasó együtt gondolkodjon vele: vajon mit kellett volna másképp tenni? A saját büntudata enyhítésére született meg e regény, hiszen - ha akaratlanul is - , de egy olyan asszony életének munkáját tette tönkre, aki meg nem született lányaként tekintett rá” – írja Rác Vera a Szabó Magdáról szóló tanulmányában.¹⁵²

Rác Vera szerint a mű valós alapokra épül: a szerző csakugyan alkalmazott egy Szűcs Julianna nevű háztartásvezető nőt. A regény kettejük kapcsolatát ábrázolja, viszont nem a megszokott formában, hanem a munkaadó szemszögéből írja le a cselekményt. A háttérben felbukkan az író férje is, Szobotka Tibor, akinek az Emerencsel való viszonyát főképp a távolságtartás jellemzi.¹⁵³

Soltész Márton felhívja rá a figyelmünket, hogy Szabó Magda nem elsőként rajzolta meg e különös asszony arcképét – mivel *Menyasszonyok, vőlegények* című 1980-as művének Mariskájába már Szobotka beledolgozta házvezetőnőjükkel kapcsolatos emlékeit. Igaz, Szobotka másfelől közelít; az egyszerű emberek természetes emberségét, ártatlanságát hirdető író nővel ellentétben a férfi számára a bejárónő intézménye a negyvenes-ötvenes évek mohó, gyámoltalan, feljelentő házmesterének képviselője maradt. Szabó Magdát az író kíváncsisága átsegíti elfogultságának, ellenérzéseinek gátjain, őt az élettitok, a személyiségképlet megfejtésének vágya buzdítja nyomozásra.¹⁵⁴

---

¹⁵¹ Bakó Endre: Alföld. 10/74-76. /1988, 74.

¹⁵² Rác Vera: Szabó Magda *Az ajtó* című regényének elemző bemutatása, http://real-j.mtak.hu/11309/6/reformatus_neveles_2007_2008_6.pdf, 2022. 05. 02.

¹⁵³ Rác Vera: Szabó Magda *Az ajtó* című regényének elemző bemutatása, http://real-j.mtak.hu/11309/6/reformatus_neveles_2007_2008_6.pdf, 2022. 05. 02.

¹⁵⁴ Soltész Márton: Szabó Magda – *Az ajtó*, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/az-ajto>, 2022. 05. 04.

„Az olvasót persze nem érdekli, hogy olyan volt-e a valóságban Szabó Magda házvezetőnője, a modell, mint a regénybeli Emerenc, s az sem, hogy *Az ajtóban* megismert bérház mennyiben hasonlít arra a Júlia utcai háromemeletes bérházra, amelyben az író lakik, s amelynek fényképe Kónya Judit az *Arcok és vallomások* sorozatban megjelent, Szabó Magdáról szóló könyvében látható. A ház és a bejárónő csak a témát adta az íróknak; a regényhős önmagában él, s a fő kérdés Emerenc alakjának és regénybeli környezetének a hitelessége” – írja Tüskés Tibor *Szent vagy eszelős* című írásában.¹⁵⁵

---

¹⁵⁵ Tüskés Tibor: Jelenkor, 1988/4., 380.

Recepciótörténeti áttekintés

„Szabó Magda művészetét a kritika mindenkor nagyra értékelte és behatóan elemezte. Az írónőnek - ahogy erre új könyvében is többször céloz - mégis rossz véleménye van bírálóról. A kritikusnak tehát vállalnia kell az írónő nemtetszését. Ha új könyvével kapcsolatban a kifogásokat sem hallgattuk el, ennek az volt az oka, hogy újabb könyveihez a mércét a pálya kezdetén megjelent műveivel maga állította. De minden kifogás sem homályosíthatja el az alapvető tény: Szabó Magda a kortárs magyar regényirodalom egyik legjelentősebb alkotója” - írja Tüskés Tibor tanulmányában.¹⁵⁶

Bakó Endre írásában megfogalmazza, miszerint Szabó Magda írói életműve *Az ajtó* révén kimagasló művel gazdagodott, dokumentálva a nem lankadó alkotói készséget. A kritikusok körében vita tárgyát képezte, hogy felér-e a szerző három-négy főművének tartott regényével.¹⁵⁷

Soltész Márton írja tanulmányában, hogy az írónő egy svájci kritikusának, Eva Haldimannak írott levele alapján „*Az ajtó* frenetikus siker lett, ezt holtig nem értem. Olyan unheimlich könyv.” A művet felbukkanása óta csaknem negyven nyelvre fordították le. Szerzőjét a francia Femina-díjjal tüntették ki 2003-ban. Szabó István filmadaptációját 2012-ben mutatták be.¹⁵⁸

Soltész Márton írásában idézi Kusper Judit értelmezését, mely szerint „a regény maga a megfejtés folyamata, igénye, maga az írás”.¹⁵⁹

Soltész Márton tanulmányában olvashatjuk Muhi Klára szavait, aki találóan foglalta össze Emerenc erkölcsi felháborodásának, értelmiségi gazdáját érintő kritikájának lényegét: „Dologidőben miért jár templomba, miért nem a beteg urával törődik az írásai helyett, miért nem szül gyereket, egyáltalán, miért bízik annyira a szavakban, a könyvekben, a nyilvánvalóan igazságtalan jóistenben, a nyilvánvalóan nem létező túlvilágban, az ostoba politikai rendszerben, amelyiktől a fontos díjat elfogadja.”¹⁶⁰

---

¹⁵⁶ Tüskés Tibor: Jelenkor, 1988/4., 382.

¹⁵⁷ Bakó Endre: Alföld. 10/74-76. /1988, 74.

¹⁵⁸ Soltész Márton: Szabó Magda – Az ajtó, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/az-ajto>, 2022. 05. 04.

¹⁵⁹ Soltész Márton: Szabó Magda – Az ajtó, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/az-ajto>, 2022. 05. 04.

¹⁶⁰ Soltész Márton: Szabó Magda – Az ajtó, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/az-ajto>, 2022. 05. 04.

Hogyan olvassák ma az adott regényt?

Soltész Márton szerint a *Régimódi történet* (1977) és a *Für Elise* (2002) kapcsolata a rendszerváltozást megelőző pályaszakasz zenitjén felbukkanó, utóbb nemzetközi sikert aratott regénnyel, az ugyancsak önéletrajzi ihletésű *Az ajtóval* mindeddig kevés érdeklődést váltott ki.¹⁶¹

„Testi anyámnak, Jablonczay Lenkének megépítettem a síremlékét a *Régimódi történetben*, negyedszázad eltelte után nem hittem volna, hogy lesz még egy kifizetetlen adósságom. De lett, s ennek kiegyenlítése *Az ajtó*: halott anyám kezéből Emerenc munkától elformátlanodott ujjai vették át legjobb önmagam irányítását”- olvashatjuk Soltész tanulmányában az író gondolatait.¹⁶²

Soltész Márton úgy gondolja, hogy a „jobbik én” lázas keresésén, erősítésén túl a nagy ívű „gyónás” lapjait átítató lelkifurdalás is összekapcsolja a műveket. A tét – akárcsak Rickl Mária, a Jablonczay-ösök, vagy Bogdán Cecília esetében – egy másik élet, egy más típusú egyéniség és értékrend elfogadása, illetve e megértés révén az „én”, a „saját” újjáéledése.¹⁶³

Soltész Márton Szabó Magdáról szóló tanulmányában a következőket írja: „*Az ajtó* angolszász fogadtatása a hazainál tágabb viszonyrendszerbe helyezi az értelmezést. Miközben hangsúlyozzák az ajtó archetipikus jelentéssíkját – ki- és bezár, titkot rejt, a világtól elzártság és a halálba lépés szimbóluma –, összekapcsolják ezt a társadalmi viszonyrendszerekkel. Egyrészt a két főhős közötti társadalmi szakadékot hangsúlyozva, másrészt a kommunista világrend jelképeként értelmezve (az ajtó mint vasfüggöny). Ezen a jelentéssíkon *Az ajtó* a kettéválasztottság megszüntetésének, a másik megértésének és meghódításának kísérlete, a hatalommal bíró (Szabados Magda) vezekléstörténete az alávetett (Emerenc) bocsánatáért vagy megértéséért legalább.”¹⁶⁴

„Én öltem meg Emerencet. Ezen az se módosít, hogy nem elpusztítani akartam, hanem megmenteni” – olvasható a regény első fejezetének zárlatában.¹⁶⁵

Soltész Márton szerint a műben voltaképpen egy gyilkosság „nyomozati anyaga” szervesül művészi mondanivalóvá. Mégsem bűnügyi történetet olvasunk: Szabados Magda

---

¹⁶¹ Soltész Márton: Szabó Magda – Az ajtó, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/az-ajto>, 2022. 05. 04.

¹⁶² Soltész Márton: Szabó Magda – Az ajtó, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/az-ajto>, 2022. 05. 04.

¹⁶³ Soltész Márton: Szabó Magda – Az ajtó, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/az-ajto>, 2022. 05. 04.

¹⁶⁴ Soltész Márton: Szabó Magda – Az ajtó, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/az-ajto>, 2022. 05. 04.

¹⁶⁵ Szabó Magda: Az ajtó, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Az_ajto-889, 2022. 05. 02.

morálisan semmisíti meg bejárónőjét, amikor óhaja ellenére kórházba viteti, s múltjának emlékeit, négy lábú védenecit rejtő otthona ajtaját távollétében megnyitja a fürkésző szemek előtt.¹⁶⁶

Soltész Márton úgy véli, hogy Emerenc a társadalmi normák és konvenciók helyett univerzális erkölcsi eszmék jegyében él és tevékenykedik; a szerzetes tántoríthatatlan, csendes kötelességtudásával, a szentek irgalmatlan hithűségével szolgál és szolgáltat igazságot. A modern társadalmakban uralkodóvá váló, önmegvalósító életmodell és a létezés önértéke helyett az ésszerű, emberhez méltó élet elvét vallja, s körömszakadtáig kitart a saját halál mindenkinek kijáró jogához. Emberi működésének és egyénisége tovagyűrűző hatásának története az emberi méltóság balladájaként is felfogható.¹⁶⁷

Soltész Márton szerint *Az ajtó* nem csak egy állandósult konfliktus, hanem a kölcsönös kötődés története is. Ugyanis Emerenc végül fellebbenti titkainak fátylát, kitér a saját múltja, lakása és szíve ajtaját, beereszti őt legbensőbb terébe, „ami a saját maga által kialakított erkölcsi normák szerint élő és gondolkodó, keménykötésű és általában tartózkodó Emerencről kegynek számító gesztus.”¹⁶⁸

Soltész Márton szerint Mizser Attila az irányításra teremtett szolgáló e döntő lépését, az általa felkínált emberi egyezséget – Jacques Derrida nyomán – a tanúságtevő adományként méltatja. Azonban a szóban forgó adomány egyszeri, bizalmas, személyre szóló gesztus – nem tűrheti sem a tolakodást, sem a szeretet zsarnokságát. Magda árulása, mellyel megfosztja Emerencet a saját út végigjárásának lehetőségétől – a haldokló ember exodusát megszenteltelenítő önzés – megbocsáthatatlan vétek. A megrendítő büntetből eredő lelkiismeret-furdalás feloldó szelepe lenne tehát *Az ajtó*. Az írás viszont újabb, talán az előbbinél is komolyabb árulás.¹⁶⁹

„Maga eladja a férje halálos ágyát, az anyja utolsó mondatát, a saját piszkos belső életét, volt pofája engem is eladni” – szólaltatja meg az író egy 1988-as levelében Emerenc síron túli üzenetét, amelyet Soltész Márton tanulmányában olvashatunk.¹⁷⁰

---

¹⁶⁶ Soltész Márton: Szabó Magda – *Az ajtó*, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/az-ajto>, 2022. 05. 04.

¹⁶⁷ Soltész Márton: Szabó Magda – *Az ajtó*, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/az-ajto>, 2022. 05. 04.

¹⁶⁸ Soltész Márton: Szabó Magda – *Az ajtó*, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/az-ajto>, 2022. 05. 04.

¹⁶⁹ Soltész Márton: Szabó Magda – *Az ajtó*, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/az-ajto>, 2022. 05. 04.

¹⁷⁰ Soltész Márton: Szabó Magda – *Az ajtó*, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/az-ajto>, 2022. 05. 04.

„Az *ajtó* angolszász fogadtatása a hazainál tágabb viszonyrendszerbe helyezi az értelmezést. Miközben hangsúlyozzák az *ajtó* archetipikus jelentéssíkját – ki- és bezár, titkot rejt, a világtól elzártság és a halálba lépés szimbóluma –, összekapcsolják ezt a társadalmi viszonyrendszerekkel. Egyrészt a két főhős közötti társadalmi szakadékot hangsúlyozva, másrészt a kommunista világrend jelképeként értelmezve (az *ajtó* mint vasfüggöny). Ezen a jelentéssíkon *Az ajtó* a kettéválasztottság megszüntetésének, a másik megértésének és meghódításának kísérlete, a hatalommal bíró (Szabados Magda) vezekléstörténete az alávetett (Emerenc) bocsánatáért vagy megértéséért legalább” – írja tanulmányában Soltész Márton.¹⁷¹

---

¹⁷¹ Soltész Márton: Szabó Magda – Az *ajtó*, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/az-ajto>, 2022. 05. 04.

Családtörténet

Bakó Endre úgy gondolja, hogy Szabó Magda nem titkolja absztraháló-idealizáló szándékát, többek között így írja le hőseit: „... az kezdettől fogva nyilvánvaló volt, hogy a Szentírásban egy rokona van Emerencnek, a bibliai Márta, hiszen az élete szüntelen segítség és munkálkodás...” vagy: „... Emerenc nem ismerte, de élte Pál igéit...”, másutt: „...Csabaduli Szent Emerenc, a kritika nélküli irgalom őrültje...”, ismét másutt: „Emerenc mitológiai lény volt...” stb. Lényegesebb ennél, hogy a mű teljes légköre, magasfeszültsége a bibliai példázatok erejével hat.¹⁷²

Bakó Endre Szabó Magdáról szóló tanulmányából megtudhatjuk, hogy az idősödő Szeredás Emerenc bejárónő és házmester. Gyermekkorától fogva mostohán bánt vele a sors. Illúziótlan, de csalódottsága nem az emberi lét értelmét kérdőjelezi meg, a munka és a szeretet fogódzóiba kapaszkodva masszívan áll a világban, egészen szuverén. A fiatalkori nagy veszteségek, megrázkódtatások után Budapesten rendez be öntörvényű életét. Megengedheti azt a luxust, hogy a piaci szabályoktól önállósítja magát: „Akárki szennyesét nem mosom.” Vagyis ő választ, és nem őt választják.¹⁷³

Pomogáts Béla szerint az idős Szeredás „keresztneve beszélő név: Emerencia latinul *érdemekben gazdagot* jelent. Az ő dolgos életével és szörnyűséges halálával ismerkedik meg az olvasó. Emerenc látszólag köznapi sorsot él, mégis ezernyi titok veszi körül. Múltja ismeretlen, nehezen tárulkozik ki másoknak, apró lakásának belső traktusa mindenki előtt zárva marad. Alakja - jóságos budai nénike - patriarkális epikai világot ígér, története mégis olyan, mint a görög végzetdrámák hőseié.”¹⁷⁴

Pomogáts Béla írja le tanulmányában, hogy Szeredás Emerenc egy alkalommal vendégségre készül, s a látogató, akinek alakját hosszú ideig homály fedi, nem érkezik meg, az idős asszony aggodalmában a kutya elé borítja az ízletes lakomát.¹⁷⁵

„Nem olyanok voltak ott az asztalnál - olvasható a regényben -, mint egy megjutalmazott, derék eb és a gazdája, hanem mint a görög hitrege két alakja valami rémes vendégségen, s a hús, amit az állat bekapott, talán csak látszatra hatott valódi pecsenyének, nemcsak étel volt, de láthatatlan rostok, zsigerek összessége, egyfajta emberáldozat, mintha Emerenc emlékeivel és jószándékával együtt azt a valakit étette volna meg a kutyával, aki nem jött el azon a délutánon, csak üzent, s azt a legfontosabbat sebezte meg

---

¹⁷² Bakó Endre: Alföld. 10/74-76. /1988, 74.

¹⁷³ Bakó Endre: Alföld. 10/74-76. /1988, 74.

¹⁷⁴ Pomogáts Béla: Kortárs, 1988/5., 156.

¹⁷⁵ Pomogáts Béla: Kortárs, 1988/5., 156.

Emerencben, amiről soha nem beszélt senkinek. Viola volt a gyanútlan Iászón, Medeia-Emerenc kendője alatt az alvilág üszke parázslón.”¹⁷⁶

„Az elesettek, rászorulók - legyenek azok emberek vagy állatok - ápolása, gondozása valósággal vonzza, ilyenkor emberi hivatásának lényegét látja a feladat mögött lámpásként kigyulladni. Magához közel mégsem enged senkit, az ő lelke a Tiltott Város, hová idegen nem léphet be, Más szóval egy ajtó, titkos szobájának és személyiségének bejárata mindenki előtt zárva marad. Furcsa, rejtélyes viselkedésének motivációit az író nő fejezetről fejezetre tárja fel, miközben beavat abba a lélektani folyamatba, ahogyan vonzások és taszítások, közeledések és távolodások, hideg- és melegfrontok ellentéte-hullámozása közepette kölcsönös rokonszenven alapuló, sajátos megjelenésű, de erős, őszinte kapcsolat fejlődik ki Emerenc és az író nő regénymása között” – írja tanulmányában Bakó Endre.¹⁷⁷

„Beengedett [...]. Szerettem volna valami szépet, békítőt mondani, olyasmit, hogy nem értem, mi történt, vagy történik itt ma, de sajnálom, hogy délután, mikor ő magánkívül volt valamitől, nem voltam okosabb, és bár nem tudom, mi dűlta fel voltaképpen, együttérzek vele. Nem jutott eszembe semmi, én csak papíron tudom, mit kell csinálnom, az életben nehezen találom meg a szavakat.

- Éhes vagyok - mondtam végül. - Maradt itthon valami étele?

Nap nem süt ki olyan váratlanul, olyan minden logika ellenére a vasszürke fellegek közül, mikor hirtelen megváltozik az idő. Elmosolyodott, akkor jöttem rá, milyen ritkán mosolyog. [...] Ketten gyúrtuk Viola fülét, játszottunk a tappancaival, aztán mikor indulni akartam, Emerenc hazakísért, mintha Kőbányára indulnék gyalog, papucsban, pongyolában. Csak a kutyáról beszéltünk, mintha ez volna a legfontosabb akkor éjjel, Viola magatartása, értelmi képessége, csinos teste volt a téma, az elmaradt vendéget nem hozta szóba senki. Mikor elértünk a házunkig, Emerenc kezembe adta a pórát, megvárta, míg belépek a kertbe, aztán lassan, tagoltan, mintha esküt tenne, utánam súgta ebben az irreális és reális elemekkel keveredő vergiliusi éjszakában, hogy ezt sose felejtí el nekem” – olvashatjuk az író nő regényében.¹⁷⁸

Göndör András-Györke Ildikó *Az emberi tisztesség balladája* című tanulmányukban olvashatjuk a fenti idézettel kapcsolatban, hogy a bocsánatkérés, a megbékítés általános megfogalmazásai helyett szokatlan formával találkozhatunk: „Éhes

---

¹⁷⁶ Szabó Magda: Az ajtó, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Az_ajto-889, 2022. 05. 02

¹⁷⁷ Bakó Endre: Alföld. 10/74-76. /1988, 74.

¹⁷⁸ Szabó Magda: Az ajtó, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Az_ajto-889, 2022. 05. 02.

vagyok.” Azonban még meglepőbb ennek a különös bocsánatkérésnek az eredményessége. Csupán jóval később, a mű végén kaphatunk teljes magyarázatot a történésekre. Az derül ki ugyanis, hogy Emerenc lányának tekintette az írónőt, s kapcsolatukat Emerenc részéről mindvégig ez a viszony befolyásolta. Ezzel szemben az írónő Emerenc házvezetői munkájában nem az anyai gondoskodás megmutatkozását látta, s ez kapcsolatukban ingerültséget hordozott. Elegendő volt egyetlen ösztönös gesztus, amely valóságossá tette Emerenc számára az anya-lánya-viszonyt, és a nagy érzelmi áttörés rögtön megtörtént. Ez volt az a szerep, melyet el kellett játszania az írónőnek úgy, hogy közben fogalma sem volt, kit is pótol tulajdonképp. (A befogadó az olvasás közben az elmaradt látogatóra gyanakszik.)¹⁷⁹

Ézsiás Erzsébet írja tanulmányában a következőket: „mint minden jó regény esetében, pár mondatba sűrítve *Az ajtó* története is semmitmondónak tűnne fel. A korábbi regények heroinái helyett egy cseléd a főszereplő: mintha Hamletről nála is Rosenkrantzra vagy Guildensternre esne fénycsóva. A regény az írónő – azaz egy sikeres írónő – és bejárónője, Emerenc bizalmas kapcsolatának története. Emerenc mohón reméli: az írónő emberileg méltó arra, hogy mind többet felfedjen előtte régebbi és mai életéből. Az írónő pedig védekezik, mindinkább elzárkózna a befogadástól – bárha a kíváncsiság is felülkerekedik benne. Emerenc titka: lakásába senki sem mehet be. Mert ott gyűjti a hozzá csapódott, szánalomból megmentett macskákat. Nagy-nagy tisztaságban. Ezzel a jelenettel kezdődik tulajdonképpen a regény.”¹⁸⁰

Ézsiás Erzsébet írásában felteszi a kérdést, hogy mi történik, ha Emerenc megbetegszik – esetleg halálosan, cselekvőképtelenné válva? Ő egyedül akar meghalni, agyontisztított odújában. Akár élve elrothadni. Mert titkát – jelképesen: a titkon, irgalomból felnevelt macskákat – meg nem láthatja életében senki. A bizakodás csúcspontja, titkának megosztása: az írónő láthatta a szentélyt.¹⁸¹

Ézsiás Erzsébet szerint még egy példát is mutatott az írónőnek okulásul Emerenc. Szerencsétlen, céltalan idős védencét hagyta meghalni, ő maga készítette fel az öngyilkosságra. Ővele is így kell majd bánni: ameddig értelme van az életének, csupán addig kíván ő is élni. Megszégyenítetten, korlátozottan, védtelenül már nem. Valódi titka:

---

¹⁷⁹ Göndör András-Györke Ildikó: Az emberi tisztesség balladája, http://epa.oszk.hu/02500/02518/00278/pdf/EPA02518_irodalomtortenet_1997_03_373-386.pdf, 2022. 05. 02.

¹⁸⁰ Ézsiás Erzsébet: Szabó Magda, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Szakirodalom-15550, 2022. 05. 03.

¹⁸¹ Ézsiás Erzsébet: Szabó Magda, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Szakirodalom-15550, 2022. 05. 03.

amíg öntudattal viselheti életét, addig akar csak mások szeme előtt lenni. Őt ne gyötörjék félhalálban. Amíg minden szava, gesztusa, mozdulata, célba találó cselekvés, amíg léte minden megnyilvánulása értelmes és hasznos jelenlét közege életében, addig érintkezik csak a külvilággal. Ezt követően az igazi gondoskodás: ha magára hagyják. Mert ő így szeretné. Ezt bízta rá az írónőre.¹⁸²

„És mi történik, amikor valóban rosszul lesz, bezárkózik, mozdulni is képtelen? Szenny, bűz gyűlik tiszta lakásában. A környék lakói meg akarják menteni. És végül az írónő is velük tart. Az ő szavára nyitja ki Emerenc az ajtót: és ekkor erőszakkal behatolnak, elviszik fertőtlenítőbe, majd kórházba. Az írónőnek ideje sincs megvárni a fejleményeket: tévészereplés, díjátadás, utóbb kultúrdiplomáciai út Görögországban. A lakást is fertőtleníteni kell, a berendezést elégetik, a macskák szanaszét szaladnak. Minden bekövetkezik, amitől félt: Emerencet ezzel meggyalázták. Az írónő eljátszik még egy kínos komédiát: a kórházban megbékíti, azt mondja, semmi sem történt, otthona sértetlenül várja. De Emerenc meggyógyul és készül haza. Meg kell mondani neki az igazat. Az írónő nem meri, ezt már egy segítőkész ismerősre bízta. De ezt a csalódást már nem élheti túl Emerenc” – írja tanulmányában Ézsiás Erzsébet.¹⁸³

Ézsiás Erzsébet szerint hiába vizsgázott jól minden epizódban az írónő, ha a tényleges próbatétel során elesik. Minden győzelme semmivé foszlik, mert rettegett attól, hogy hagyja a másik embert saját szabályai szerint élni és meghalni. A megnyíló ajtó lesz ismétlődő álma: büntetése és nem szűnhető bűnhődése. Az áruló rendeltetése.¹⁸⁴

Ézsiás úgy gondolja, hogy a mű kétféle alkat összekötése: az egyik az írónő, a hirtelen haragú, temperamentumos, de megértést kereső, a másik a cseléd, a magában mérlegelő, döntéseihez ingathatatlanul ragaszkodó. És kétféle intelligencia összemérése: a kiművelt humanizmus és az ős-archaikus emberség szembeállítása.¹⁸⁵

„Rendkívül lehangoló, de nagyon pontos, meggyőző a regény befejezése, végső tanulsága; az ember akarata ellenére is halálos sebet üthet a másikon, mert nincs elég idő az empátiára, löknek, nógatnak bennünket az individuális kötelességek, s nincs bennünk elég erkölcsi készlet a jóra. Az *ajtó* lapjain ott dereng Kant Immanuel szelleme: a categoricus imperativus abszolút általános és abszolút szükségszerű érvénye feltételelessé,

---

¹⁸² Ézsiás Erzsébet: Szabó Magda, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Szakirodalom-15550, 2022. 05. 03.

¹⁸³ Ézsiás Erzsébet: Szabó Magda, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Szakirodalom-15550, 2022. 05. 03.

¹⁸⁴ Ézsiás Erzsébet: Szabó Magda, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Szakirodalom-15550, 2022. 05. 03.

¹⁸⁵ Ézsiás Erzsébet: Szabó Magda, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Szakirodalom-15550, 2022. 05. 03.

relatívvá degradálódott. Pedig a tett csak akkor morális, ha nem az erkölcsi kötelesség teljesítésének tudatából, hanem az erkölcsi törvény iránti tiszteletből fakad. De hol van deklarálva manapság az erkölcsi törvény?”- írja tanulmányában Bakó Endre.¹⁸⁶

Bakó Endre úgy gondolja, hogy ezek komoly kérdések, átmeneti társadalmunkat őrlő problémák húzódnak mögöttük. Az a válság, amelybe a magyar társadalom a hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján került, nem pusztán gazdasági diszfunkció, erkölcsi-tudati identitászavar egyúttal. Emerenc tragédiája ennél fogva - noha ő maga is kiváltója - az objektív társadalmi-érintkezési viszonyokban keresendő, a szubjektív mozzanatok véletlenszerűek, holott a véletlenben is szükségszerűség mutatkozik meg.¹⁸⁷

Bakó Endre szerint hiba lenne csak és kizárólag Emerenc tragédiájáról beszélni, a situációt csupán az ő szemszögéből minősíteni. Az író nő megrettenése talán még lényegesebb, hiszen intellektuális távlatát tekintve jelentőségteljes. Emerenc meghalt, pedig nem kellett volna meghalnia, vagyis meg lehetett volna menteni az alkalmas pillanatban. A narrátornak viszont tovább kell élnie erkölcsi aggályokkal, büntudattal.¹⁸⁸

„A halott mindig győztes, csak az élők veszíthetnek” - hangzik el a regényben az utolsó oldalakon.¹⁸⁹

„Emerencnek *ellenjátékosa* is van: maga a regényíró, aki egyes szám első személyben adja elő a történetet. Kettejük kapcsolatának ábrázolásában nyilvánulnak meg a szeretet határai, a szeretetvágy drámai következményei. A történet elbeszélője, aki nemcsak narrátor, hanem rezonőr is, maga sincs híján annak az érzésnek, amely Emerenc lelkét betölti, csak éppen másként éli át: kevésbé személyesen, kevésbé elementárisán” – írja tanulmányában Pomogáts Béla.¹⁹⁰

Pomogáts írásából az is kiderül, hogy kettősük bibliai helyzetet elevenít fel: a dolgozó Márta és az emelkedett szellemű Mária történetét. Ám amíg Lukács evangéliuma szerint Mária „a jobb részt választotta”, az író nő regényében Márta, vagyis Emerenc, tehát a fontolgatást nem ismerő elemi erejű szeretet kap igazolást. Szabó Magda itt egy látszólag magasabb eszmény közvetítője, az elképzelések, a szavak letéteményese.¹⁹¹

„Világom talapzatát - hangzik a személyes vallomás - könyvek alkották, az én mértékegységem a betű volt...”¹⁹²

---

¹⁸⁶ Bakó Endre: Alföld. 10/74-76. /1988, 74.

¹⁸⁷ Bakó Endre: Alföld. 10/74-76. /1988, 74.

¹⁸⁸ Bakó Endre: Alföld. 10/74-76. /1988, 74.

¹⁸⁹ Szabó Magda: Az ajtó, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Az_ajto-889, 2022. 05. 02.

¹⁹⁰ Pomogáts Béla: Kortárs, 1988/5., 157.

¹⁹¹ Pomogáts Béla: Kortárs, 1988/5., 157.

¹⁹² Szabó Magda: Az ajtó, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Az_ajto-889, 2022. 05. 02.

Pomogáts Béla leírja tanulmányában, hogy Emerenc mértéke ellenben a védteleneket eligazító jótanács, a betegeknek főzött ebéd, az elüldözött macskáknak adott oltalom. Két magatartás méretik össze: a szeretetnek két gyakorlata, és az eredmény folytán nem bizonytalan, hogy melyik a becsesebb. A szeretet maga is talány, hiszen az önzés, az agresszió, a mások iránti érdektelenség, legalábbis a köznapi tapasztalatok tanúsága értelmében, eredményesebb életstratégiát ígér. Szabó Magda éppen azt ismerte fel, hogy a cselekvő jóindulat milyen kiszolgáltatott, és mégis milyen óriási.¹⁹³

„Ma már tudom – írja Szabó Magda a regényben —, amit akkor még nem, hogy a vonzalmat nem lehet szelíden, szabályozottan és tagoltan kifejezni...”¹⁹⁴

Pomogáts szerint a mű hőse ennek a szabályozhatatlan, illetve ésszerű formák között szinte kifejezhetetlen, elemi szeretetnek a martaléka. Így tehát az író regénye értelmiségi önbírálatként is értelmezhető: a görög végzetdrámák keresztény hősnőjének története egy lelki furdalás műve.¹⁹⁵

„Ez a könyv - hangzik nyomban a regény kezdetén - nem Istennek készült, aki ismeri zsigereimet, nem is az árnyaknak, akik mindenre tanúk, és figyelik ébrenlétem és álmaim óráit, hanem az embereknek. Bátran éltem idáig, remélem, meghalni is így fogok, bátran és hazugság nélkül, de ennek az a feltétele, hogy kimondjam: én öltem meg Emerencet. Ezen az se módosít, hogy nem elpusztítani akartam, hanem megmenteni.”¹⁹⁶

Pomogáts Béla úgy gondolja, hogy a mű író hőse nem tudta megfelelőképpen viszonzni az idős asszony szabályozhatatlan szeretetét; értelmiségi érdeklődését lekötötte az alkotómunka, az irodalmi élet, az előre jutás. Ezúttal a bibliai Mártának lett igaza, ha ezt az igazát halálával kellett is kinyilvánítania: innen ered a bűntudat, az önvád, az a fanyar tehetetlenség, amelyet egy visszafordíthatatlan emberi sorstragédia élménye vált ki.¹⁹⁷

---

¹⁹³ Pomogáts Béla: Kortárs, 1988/5., 157.

¹⁹⁴ Szabó Magda: Az ajtó, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Az_ajto-889, 2022. 05. 02.

¹⁹⁵ Pomogáts Béla: Kortárs, 1988/5., 157.

¹⁹⁶ Szabó Magda: Az ajtó, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Az_ajto-889, 2022. 05. 02.

¹⁹⁷ Pomogáts Béla: Kortárs, 1988/5., 157-158.

ÖSSZEGZÉS

A magiszteri dolgozatom célja az volt, hogy Szabó Magda három regényét, az *Abigélt*, a *Régimódi történetet* és *Az ajtót* megismertessem az érdeklődő olvasókkal. Munkám során elsődlegesnek tartom kiemelni a művekben megjelenő elbeszélői technika és családragényi hagyomány problémáját.

A dolgozat ezen részeihez elsősorban magyar szakirodalmat, az internetet, illetve a tanulmányaim során szerzett ismereteimet használtam fel.

Mindenekelőtt a regények íróját, Szabó Magdát szerettem volna közelebb hozni az olvasókhoz, a szerző életútjának, munkásságának és főbb írásainak áttekintésével.

Munkámban szó esik még a családragény mint műfaj meghatározásának problémájáról. Ezek után fontosnak tartom még kiemelni az elbeszélői technikát Szabó Magda prózájában. Dolgozatom során igyekszem még a családragény hagyományának megjelenéséről írni Szabó Magda három regényében. Mindegyik szóban forgó művéről részletesebben is szó esik, különös tekintettel a családtörténetre.

A magiszteri dolgozatom elvégzése tanulságos volt, eredményesnek találtam.

SZAKIRODALOM LISTA:

1. Bakó Endre: Alföld. 10/74-76. /1988, 74.
2. Beholorszky Pál: Irodalomtörténet, 1997/28., 363-364.
3. Búr Ildikó: Pedagógiai Műhely, 2010/3., 76.
4. C. Szálka Márta: Magyar irodalmi fogalomtár az érettségihez,
<http://toldygimnazium.hu/uploaded/tanuloknak/irodalmi-fogalomtar-erettsegizoknek-dl.pdf>, megtekintés dátuma: 2021. 04. 26.
5. Dorrit Cohn: Áttetsző tudatok (Jelenkor Kiadó, 1996)
6. Erdődy Edit: Realista hagyomány és belső monológ Szabó Magda műveiben,
https://konyvtar.dia.hu/xhtml/szakirodalom/szabo_m_erdody_realista_hagyomany_es_belső_monolog_szabo_magda_muveiben.xhtml, megtekintés dátuma: 2021. 04. 29
7. Ézsiás Erzsébet: Szabó Magda,
https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Szakirodalom-15550, megtekintés dátuma: 2022. 05. 03.
8. Fülöp László: Kritika, 1978/2., 26.
9. Göndör András-Györke Ildikó: Az emberi tisztesség balladája,
http://epa.oszk.hu/02500/02518/00278/pdf/EPA02518_irodalomtortenet_1997_03_373-386.pdf, megtekintés dátuma: 2022. 05. 02.
10. Hans-Robert Jauß: Irodalomtörténet mint az irodalomtudomány provokációja (Kossuth Egyetemi Kiadó, 1999)
11. Horváth Zsuzsa: A lányregény poétikája és az Abigél,
<https://www.youtube.com/watch?v=wT1Hop7FzeY>, megtekintés dátuma: 2022.03. 31.
<http://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/19304/19094>,
12. Kabdebó Lóránt: Egy monográfia címszavai. Salve, scriptor! Tanulmányok, esszék Szabó Magdáról,
URL:https://konyvtar.dia.hu/xhtml/szakirodalom/szabo_m_kabdebo_egy_monografia_cimszavai.xhtml, megtekintés dátuma: 2021.04.22.

13. Kercksmár Mónika: Szabó Magda – Abigél,
http://realj.mtak.hu/11307/40/MRN_2005_5_6_november.pdf, megtekintés dátuma:
2022. 04. 07.
14. Keresztury Dezső: Régimódi történet,
http://epa.oszk.hu/03000/03040/00133/pdf/EPA03040_szinhez_1978_03_001-003.pdf, megtekintés dátuma: 2022.04.20.
15. Kiss Noémi: Szabó Magda. A régimódi asszony,
[URL:http://magyartanarok.fw.hu/KISS_NOEMI_Szabo_Magda_Eload%C3%A1s-1.pdf](http://magyartanarok.fw.hu/KISS_NOEMI_Szabo_Magda_Eload%C3%A1s-1.pdf), megtekintés dátuma: 2021. 04. 22.
16. Kocsis Rózsa: Szabó Magda Régimódi története, http://tiszataj.bibl.u-szeged.hu/216/1/tiszataj_1978_003.pdf, megtekintés dátuma: 2022. 04. 20.
17. Kónya Judit: Szabó Magda (Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1977)
18. Kónya Judit: Szabó Magda. Ez mind én voltam (Jaffa Kiadó, Budapest, 2008)
- Koszttrabszky Réka: Az elbeszélés-technika sajátosságai Szabó Magda Mózes egy, huszonkettő című regényében,
http://www.irodalomismeret.hu/files/2017_3/koszttrabszky_reka.pdf, megtekintés dátuma: 2021. 05. 01.
19. Koszttrabszky Réka: Az új, vérbeli női epikus születése (Tiszatáj, 2017)
20. Kulcsár-Szabó Zoltán: Szemérmes (ön)megértés
21. Magyar Imre: Alföld, 1977/10., 71.
megtekintés dátuma: 2022. 03. 14.
22. Nagy Csilla: Tér- és testpoétika Szabó Magda Abigél című regényében,
http://epa.oszk.hu/00000/00016/00233/pdf/EPA00016_uj_forras_2018_06_038-045.pdf, megtekintés dátuma: 2022. 04. 05.
23. Olasz Sándor: A családregény metamorfózisai az újabb magyar irodalomban,
http://epa.oszk.hu/02900/02931/00037/pdf/EPA02931_forras_2001_10_14.pdf,
megtekintés dátuma: 2021.04.23.
24. Pomogáts Béla: Kortárs, 1988/5., 157.
25. Pomogáts Béla: Szabó Magda három alkotó évtizede,
https://konyvtar.dia.hu/xhtml/szakirodalom/szabo_m_pomogats_szabo_magda_harom_alkoto_evtizede.xhtml?ga=1.153813112.118564574.1578903986, megtekintés dátuma: 2021. 05. 05.

26. Rác Vera: Szabó Magda Az ajtó című regényének elemző bemutatása, http://real-j.mtak.hu/11309/6/reformatus_neveles_2007_2008_6.pdf, megtekintés dátuma: 2022. 05. 02.
27. Schäffer Anett: „Csak játsszátok a hülye játékaitokat ebben a börtönben”: Transzlokalitás, transzgresszió és identitás Szabó Magda Abigél című regényében, http://real.mtak.hu/90638/1/SchafferAnett_Kitaruloajtok_169-176.pdf, megtekintés dátuma: 2022. 03. 18.
28. Schein Gábor: Szempontok a tanító jelleg értelmezhetőségéhez az Abigélben, <https://www.youtube.com/watch?v=wT1Hop7FzeY>, megtekintés dátuma: 2022.03. 31.
29. Soltész Márton: Debreceni Georgikon, http://epa.oszk.hu/00300/00381/00229/pdf/EPA00381_kortars_2017_10_077-089.pdf, megtekintés dátuma: 2022. 03. 18.
30. Soltész Márton: Szabó Magda – Az ajtó, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/az-ajto>, megtekintés dátuma: 2022. 05. 04.
31. Soltész Márton: Szabó Magda - Régimódi történet, <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/regimodi-tortenet>, megtekintés dátuma: 2022. 04. 17.
32. Szabó Magda: Abigél (Móra könyvkiadó, 1997)
33. Szabó Magda: Az ajtó, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Az_ajto-889, megtekintés dátuma: 2022. 05. 02.
34. Szabó Magda: Kívül a körön, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Kivul_a_koron-864, 2022. 03. 21.
35. Szabó Magda: Ne félj! Beszélgetések Szabó Magdával, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Ne_felj_-798, megtekintés dátuma: 2021. 04. 20.
36. Szabó Magda: Régimódi történet, https://reader.dia.hu/document/Szabo_Magda-Regimodi_tortenet-905, megtekintés dátuma: 2022. 04. 23.
37. Szerb Antal: A világirodalom története (Magvető Kiadó, Budapest, 1973)
38. Szilágyi Zsófia: „Titokzatos világ az”. Iskolák a Szabó Magda-regényekben: a tündériskolától a Matuláig, az Eperjes Benjámin utcai iskolától az Apáczai Csere

téri lányiskoláig, <https://www.youtube.com/watch?v=wT1Hop7FzeY>, megtekintés dátuma: 2022.03. 31.

39. Szilágyi Zsófia: Lávaömlés vagy hídláb?,
<http://www.epa.hu/00000/00002/00101/szilagyi.html>, megtekintés dátuma: 2022. 03.

10.

40. Taxner Ernő: Jelenkor. 1978/5., 466.

41. Tüskés Tibor: Jelenkor, 1988/4., 382.

42. Vankó Annamária: Az én-elbeszélés alternatívái - Gérard Genette, Dorrit Cohn és Mieke Bal narratológiája,

РЕЗЮМЕ

Метою моєї магістерської роботи було представити зацікавленим читачам три романи Магди Сабо „Abigél”, „Régimódi történet”, „Az ajtó”. У своїй роботі я вважаю пріоритетним висвітлення проблеми техніки оповідання та сімейної романної традиції у творах.

Для цих частин магістерської роботи, я в основному використовувала угорську літературу, інтернет, та свої знання під час навчання.

Перш за все я хотіла наблизити автора романів Магди Сабо до читачів, переглянувши твір, та основні твори життя автора.

Моя робота також стосується проблеми визначення сімейного роману як жанру. Після цього я думаю що важливо виділити техніку оповідання в прозі Магди Сабо. Під час дисертації я намагаюся писати про появу сімейної романної традиції в трьох романах Магди Сабо. Кожна з розглянутих робіт обговорюється більш детально, з особливим посиленням на сімейну історію.

Виконання моєї магістерської роботи було повчальним, і я вважаю її ефективною.

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1011337561

Дата перевірки:
25.05.2022 17:21:02 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
25.05.2022 17:45:52 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Gál Letícia_Magiszteri dolgozat_2022

Кількість сторінок: 70 Кількість слів: 19713 Кількість символів: 146895 Розмір файлу: 1.98 MB ID файлу: 1011223212

22.5% Схожість

Найбільша схожість: 5.65% з Інтернет-джерелом (https://www.epa.oszk.hu/02500/02518/00278/pdf/EPA02518_irodalomto)

21.7% Джерела з Інтернету

104

Сторінка 72

1.16% Джерела з Бібліотеки

142

Сторінка 74

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел